

Helene Skybak

Masteroppgave

Hvor er foreldrene?

En kvantitativ studie av sammenhengen mellom foreldrekjennskap, støtte fra foreldre og regelbryting hos ungdom

Tverrfaglig arbeid med barn, unge og familier

MATBU

2022

Sammendrag

Politiet har beskrevet at de stadig ser yngre gjerningsmenn, samtidig som de ser grovere regelbrudd. Foreldre er ofte en faktor som trekkes frem når det er snakk om ungdom som er involvert i regelbryting. Flere forebyggende tiltak er direkte rettet mot foreldreatferd, hvor foreldre oppfordres til å få oversikt over sine barns fritid og omgangskrets. Mye av forskningen er forankret i internasjonal forskning, og det er derfor viktig å undersøke dette nasjonalt. Oppgaven har som hensikt å utforske sammenhengen mellom foreldrekjennskap, støtte fra foreldre og regelbryting, med følgende problemstilling: *Hvilken betydning har foreldrekjennskap og opplevd støtte for ungdoms regelbryting?*

For å belyse hvordan norsk ungdom opplever foreldrenes oversikt og støtte, samt i hvilken grad de er involvert i regelbryting, er det benyttet kvantitativ tilnærming i undersøkelsen. Datamaterialet er hentet fra de nasjonale ungdomsundersøkelsene i perioden 2017-2019; en spørreundersøkelse som blir gjennomført ute på skolene. Utvalg har vært samtlige ungdomsskoleelever som deltok i ungdomsundersøkelsene i aktuell periode (n= 168558). Analyser er kjørt i IBM SPSS versjon 27 i Windows. Det er utført frekvensanalyser, bivariat analyse og logistisk regresjonsanalyse.

Resultatene viser at de fleste ikke er involvert i mye regelbryting, men mange har gjort litt. Gutter har gjort mer regelbryting enn jenter, og regelbryting øker utover skoleløpet på ungdomskolen. Resultatene antyder en sammenheng mellom hvordan ungdom opplever foreldrekjennskap og hvor mye regelbryting de er involvert i. Det ses også en sammenheng mellom støtte fra foreldre og regelbryting. De som melder om lite opplevd støtte er i langt større grad involvert i mye regelbryting, sett opp mot gruppene som opplever støtte. Et ytterligere funn som er verdt å nevne, er at det ble sett en positiv sammenheng mellom foreldrekjennskap og støtte fra foreldre.

Resultatene indikerer at det er en sammenheng mellom foreldrekjennskap, støtte fra foreldre og regelbryting hos ungdom. De fleste av funnene støttes av tidligere forskning på feltet. Samlet sett fremhever resultatene at relasjon med foreldre har betydning for ungdom når de står ovenfor et valg om å bryte regler eller ikke. Foreldre som har liten oversikt og ikke oppleves som støttende, utgjør en risiko for at ungdom involverer seg i mye regelbryting. Selv

om ungdom flest ikke er involvert i mye regelbryting, er funnene relevante for personer som arbeider i det forebyggende arbeidet rettet mot barn, unge og deres foreldre.

Jeg vil takke mine barn, som har lært meg at det er langt mellom liv og lære.

Innhold

1	Innledning.....	1
1.1	Oppgavens formål og problemstilling	2
1.2	Faglig utgangspunkt og forforståelse	3
1.3	Begrepsavklaring	4
1.3.1	Regelbryting.....	4
1.3.2	Foreldrekjennskap.....	6
1.3.3	Støtte fra foreldre.....	6
1.4	Oppgavens oppbygging	7
2	Teoretisk forankring og tidligere forskning	8
2.1	Ungdom	8
2.1.1	Kognitiv utvikling hos ungdom	8
2.2	Regelbryting	9
2.2.1	Hvorfor bryter noen reglene	11
2.2.2	Hva viser forskning om foreldrerelasjon og regelbryting.....	12
2.2.3	Oppsummering av relevant forskning.....	17
2.3	Teoretisk perspektiv	17
2.3.1	Sosial kontroll	17
2.3.2	Tilknytningsteorien.....	19
2.4	Oppsummering av teori	21
3	Metode.....	22
3.1	Datamaterialet.....	23
3.2	Forskningsetiske overveielser.....	24
3.2.1	Reliabilitet og validitet.....	25
3.3	Operasjonalisering av variablene.....	26
3.4	Analyseringsstrategi	33
3.4.1	Bivariat analyse.....	33
3.4.2	Statistisk analyse for assosiasjon mellom kategoriske data.....	34
3.4.3	Logistisk regresjonsanalyse	35
4	Resultater	37
4.1	Beskrivelse av utvalget.....	37

4.1.1	Foreldrekjennskap og regelbryting.....	41
4.1.2	Støtte fra foreldre og regelbryting	43
4.2	Oppsummering	44
5	Diskusjon	46
5.1	Utbredelse av regelbryting og forskjeller i kjønn, alder og sosioøkonomisk status..	46
5.2	Forholdet mellom foreldrekjennskap og regelbryting	49
5.3	Forholdet mellom støtte fra foreldre og regelbryting	53
5.4	Sammenhengen mellom støtte fra foreldre og foreldrekjennskap	56
5.5	Begrensninger i oppgaven	57
6	Konklusjon.....	60
7	Litteraturliste	61
	Avtale om tilgang til data.....	68
	User Agreement for Data Access	69

1 Innledning

Regelbryting og kriminalitet er vist å være forbundet med kortsiktige og langsiktige konsekvenser, både for individet selv og samfunnet for øvrig (Aase et al., 2020; Moffitt, 1993). Selv om ungdom flest ikke etablerer et langvarig kriminelt liv i voksen alder, er det noen få som ikke kommer seg ut av dette mønsteret og utvikler vanskeligheter med å mestre livet på mange arenaer.

Med jevne mellomrom kommer det oppslag i både nasjonale og lokale medier, som viser til ungdom som utfører regelbrytende handlinger som hærverk og voldsutøvelse. Ofte følger det kommentarer som stiller spørsmål om hvor foreldrene er, og negative beskrivelser om dagens ungdom og deres foreldre (f.eks. Majid, 2021). I løpet av de siste årene har vi kunnet lese om grove overgrep og voldtekter, hvor både gjerningsmenn og ofre stadig blir yngre (Bjørnanger, 2021, 22 juni; Moland & Gabrielsen, 2017, 16 september). Det hevdes at det foregår planlagte slåsskamper og hærverk gjennomføres av barn helt ned i barneskolealder (Ellefsen, 2021; Evjen et al., 2021) (Bu, 2019, 25 januar; Evjen et al., 2021). Politiet er ofte ute i media og ber foreldre hente sine fulle ungdommer, eller generelt passe på hva ungdommene driver på med (Torres, 2021; Wiik, 2021).

I stortingsmelding 34 (2020-2021) fortelles det om en negativ tendens i kriminalitet ved noen ungdomsmiljøer, men påpeker at de fleste unge er lovlydige. Siden 1900-tallet har kriminalitet i den vestlige verden hatt en tydelig fallende trend (Farrell et al., 2014). Den fallende trenden har også blitt sett når det gjelder barne- og ungdomskriminaliteten i Norge (Politidirektoratet, 2022). Ifølge Bakken (2018) har det siden 2015 vært noe økning i andelen unge som utfører regelbrudd. Den offisielle kriminalstatistikken viser en økning i seksualforbrytelser hos aldersgruppen 5-18 år, mens det er en økning av utøvd vold og mishandling hos 15-17 åringer (Aase et al., 2020). Dette ser ut til å bygge opp under antagelsene i media om stadig yngre gjerningsmenn i saker som omhandler overgrep og voldtekter. Politiets nettpatrolje i Agder gikk ut og fortalte at i overgrepssakene de nå ser, hvor gjerningsmenn og ofre er stadig yngre, og det er ikke de samme risikofaktorene som tidligere (Torres, 2021).

Regelbryting berører ikke bare ungdommen selv og deres familie, men hele samfunnet påvirkes. Regelbrudd og generell kriminalitet koster, både i form av samfunnsmessig og individuelt verditap, skadevirkninger og andre belastninger. Når regelbryting hos ungdom får fortsette å utvikle seg, kan vi snakke om ungdomskriminalitet. Dette er et samfunnsproblem som må forebygges, i tillegg til et politisk satsningsområde (St. Meld 34, 2020-2021). Det vektlegges i samme stortingsmelding, at det er viktig at fagfolk har kunnskap om risiko- og beskyttelsesfaktorer som kan påvirke utvikling av regelbryting hos ungdom.

1.1 Oppgavens formål og problemstilling

Ved gjennomgang av litteratur som gjelder regelbrytende atferd, ungdomskriminalitet og problematferd, blir det ofte nevnt viktigheten av nettverk og spesielt trekkes relasjon med foreldrene frem. Aase et al. (2020) beskriver tiltak hvor foreldre blir anbefalt å involvere seg og skaffe oversikt over ungdommens fritid, som et ledd i å forebygge problematferd. I litteraturen tillegges sosial støtte stor betydning for å beskytte mot psykiske helseplager og øke livskvalitet hos ungdommer (Aune et al., 2021; Rustad & Samdal, 2009; Toreid & Sveaas, 2021).

Formålet med denne oppgaven er å utforske sammenhengen mellom unges regelbryting, foreldrekjennskap og opplevd støtte fra foreldrene. Jeg er nysgjerrig på hvordan graden av foreldrekjennskap kan ses i sammenheng med regelbryting, da dette ifølge Hoeve et al. (2009) er blant faktorene som i størst grad predikerer regelbryting. Samtidig er varme, tillit og tilgjengelighet hos foreldrene nevnt som viktige faktorer for å forebygge regelbryting. Dette er bakgrunnen for at jeg vil se på sammenhengen mellom støtte fra foreldre og regelbryting.

Ved gjennomgang av litteraturen på feltet, ble det ikke funnet noe forskning på sammenhengen mellom foreldrekjennskap, sosial støtte og regelbryting i Norge. Siden foreldre langt på vei blir anbefalt å involvere seg, desto viktigere er at det stadfestes en sammenheng i Norge. Barn og unge som av ulike grunner ikke opplever å kunne snakke med foreldre, er noe jeg som helsesykepleier ofte har møtt. Noen av disse har slitt med grenseløs- og normbrytende atferd, og det kunne virke som foreldrene i liten grad har hatt oversikt. Denne erfaringen bidrar til at jeg vil se om det er noen sammenheng mellom ungdom som vil snakke med foreldrene om personlige problemer, og foreldrekjennskap.

For å utforske forskjellene mellom grupper ut fra hvordan de opplever foreldrekjennskap og støtte fra foreldre, er følgende problemstilling formulert;

Hvilken betydning har foreldrekjennskap og opplevd støtte for ungdoms regelbryting?

For å svare ut problemstillingen har jeg konstruert tre forskningsspørsmål:

1. Hva er forekomsten av regelbryting, og hvilken sammenheng er det mellom regelbryting og bakgrunnsvariablene kjønn, klassetrinn og sosioøkonomisk status?
2. Hvilken sammenheng er det mellom foreldrekjennskap og regelbryting, kontrollert for kjønn, klassetrinn, sosioøkonomisk status og støtte fra foreldre?
3. Hvilken sammenheng mellom opplevd støtte fra foreldre og regelbryting, kontrollert for kjønn, klassetrinn, sosioøkonomisk status og regelbryting?

1.2 Faglig utgangspunkt og forforståelse

Johannessen et al. (2010) beskriver at vi alle tolker verden med en forforståelse. Denne forforståelsen dannes gjennom tidligere opplevelser, ervervet kunnskap og grunnleggende oppfatninger om virkeligheten. Forskere påvirkes av sin forforståelse, både i form av hva som observeres og hvordan funn fortolkes. På samme måte vil min forforståelse sette preg på spørsmålene som settes, hvilken teori som velges og hvordan funnene mine tolkes.

Forforståelsen min vil bygge på personlige erfaringer og profesjonell erfaring. Dette sammen med fagkunnskap gjør at jeg ønsker å vektlegge sammenhengen mellom foreldrekjennskap, opplevd støtte fra foreldre, og problematisk atferd hos barn og unge, nærmere bestemt regelbryting. I praksis har jeg erfart at styrking av foreldrepraksis og relasjonsbygging mellom ungdom og foreldre, har bidratt til reduksjon i eksternaliserende atferdsvansker. Anekdotiske bevis som dette er følgelig ikke representativt, men påvirker min forforståelse. Å være transparent og bevisst på egen forforståelse er et kvalitetskrav, samtidig vil jeg forholde meg objektiv til funn og tolkning av disse (Olsson et al., 2003).

I litt over fem år har jeg jobbet som helsesykepleier og blant annet jobbet med flyktninger og ungdom ved videregående skole i ulike perioder. I de seneste årene har jeg arbeidet i

skolehelsetjenesten på barneskolenivå, i tillegg har jeg hatt det faglige ansvaret for skolehelsetjenesten som helhet i en mellomstor kommune. Her har jeg hatt ansvar for å videreutvikle og kvalitetssikre tjenesten, i samarbeid med resten av kollegiale. I tillegg har jeg videreutdanning i eldreomsorg, med vekt på psykisk helse og etterutdanning i veiledning, rettet mot helsesykepleierstudenter.

Det er utarbeidet mange metoder, tiltak og programmer som tar sikte på å forebygge atferdsvansker og regelbrytende atferd. Dette er gjerne standardiserte program med tilhørende manualer som fagpersoner kan benytte seg av, både med eller uten opplæring. Jeg kunne valgt å evaluere ett av disse, eller undersøkt hvordan helsesykepleiere arbeider med ungdom som bryter regler. Jeg er derimot mer interessert i å utforske foreldreskap og regelbryting, for å øke både min og andres forståelse av tematikken. Gjennom videreutdanningen i eldreomsorg, med vekt på psykisk helse, har jeg sett behovet for tidlig forebygging av problematikk som kan følge en hele livet.

1.3 Begrepsavklaring

Det er identifisert tre fenomener som er relevante ut fra den presenterte problemstillingen. I stedet for eksempelvis ungdomskriminalitet og atferdsvansker, brukes begrepet regelbryting. Det er hensiktsmessig å avklare hva som ligger i disse begrepene, for å sørge for samme forståelse.

1.3.1 Regelbryting

Regelbrytende atferd har ingen allmenngyldig definisjon, men kjennetegnes i stor grad av brudd på normer og regler ifølge Berg et al. (2020). I litteraturen blir ofte atferdsproblemer, ungdomskriminalitet, utagerende- og eksternaliserende vansker brukt om hverandre som begrep for oppførsel som rommer regelbryting (Aase et al., 2020). Jeg vil her gå gjennom de ulike begrepene som brukes på dette fenomenet, for å begrunne begrepet som blir brukt oppgaven.

Christie (2022) uttalte at «kriminalitet finnes ikke», og dette utsagnet har møtt mange motstemmer. I denne uttalelsen vektlegger Christie (2022) at kriminalitet er et sosiokulturelt

begrep, som ikke sier noe om handlingenes størrelse, og omfatter alt fra nasking til drap. Kritikerne hevder at kriminalitet så visst eksisterer, gjennom forankring blant annet lovverk. Straffbare handlinger er normbrytende, men normbrytende handlinger ikke nødvendigvis er kriminelle handlinger (Øia, 2013). I denne oppgaven vil regelbryting konsekvent brukes på atferd som bryter med normer og regler i samfunnet, både formaliserte lover og uskrevne normer. I engelskspråklig litteratur brukes ofte «delinquency» når det er snakk om ungdom under 16 år som bryter lover og regler.

Atferdsproblem brukes av Ogden (2009) for å beskrive atferd som bryter med normer og forventninger. Backe-Hansen og Wichstrøm (2007) viser til at atferdsproblemer er satt i system, med egne diagnoser knyttet opp mot atferdsforstyrrelser i ICD-10 og DSM-IV. Både internaliserende og eksternaliserende vansker er ofte brukte begreper som viser til ulike typer atferdsvansker (Backe-Hansen & Wichstrøm, 2007; Nordahl & Manger, 2005; Storvoll et al., 2003). De internaliserende vanskene viser til emosjonelle vansker som angst og depresjon, mens eksternaliserende vansker vendes utover mot omgivelsene (Backe-Hansen & Wichstrøm, 2007). Ofte viser en til eksternaliserende atferdsvansker som en helhetlig betegnelse, men det er flere som velger å se på distinkte karakteristika og plassere de i undergrupper; de aggressive og de ikke-aggressive regelbryterne (Burt, 2012). Flere viser til eksempler som nasking, slåssing, hærverk, tagging, sniking og skulk som uttrykk for atferdsvansker, i tillegg til å rømme hjemmefra eller utøve alvorlig vold (Andershed & Andershed, 2007; Berg et al., 2020; Patterson et al., 2000; Øia, 2013).

På bakgrunn av denne gjennomgangen av begrepsbruk om eksternaliserende og normbrytende atferd, har jeg funnet at regelbryting er mest korrekt å bruke. I ungdataundersøkelsen brukes regelbrudd som kategori for handlinger som bryter med både sosiale normer og formelle lover (Bakken, 2019). Det søkes ikke å undersøke diagnoser, selv om noen diagnoser baserer seg på noe av den atferden som omhandler regelbryting. Samtidig vil ikke ungdomskriminalitet brukes som begrep, da normbrudd som for eksempel det å skulke ikke kan defineres som en kriminell handling. Da det i tillegg bare spørres etter antall ganger en har brutt regler de siste 12 månedene, kan man ikke vurdere i hvor stor grad atferden er et personlighetstrekk og dermed utgår antisosial atferd.

1.3.2 Foreldrekjennskap

Ofte har foreldres manglende oversikt over barn og unges aktiviteter og omgangskrets, blitt trukket frem som faktor i forskning som omhandler regelbryting (Hoeve et al., 2009). I den sammenheng er det ofte begrepet foreldremonitorering som har blitt brukt.

Foreldremonitorering forstås av Dishion og McMahon (1998), som de handlinger foreldre utfører for å skaffe oversikt over barnet eller ungdommens fritid, aktiviteter og nettverk. De viser til eksempelvis tilrettelegging av miljøet, som fysisk strukturering, regelsetting og sporing er handlinger som fungerer som monitorering. De fant at foreldremonitorering er en nødvendig del av effektiv foreldrepraksis, for å kunne intervensere på et tidlig tidspunkt.

Kerr og Stattin (2000) utfordret Dishion og McMahon sin forståelse av foreldremonitorering og introduserte begrepet foreldrekjennskap. Gjennom sin studie undersøkte de sammenhengen mellom foreldrekjennskap og regelbryting, med utgangspunkt i hvilke faktorer som bidro til foreldrekjennskap. De argumenterte med at mye av forskningen på feltet egentlig spør om foreldrene har oversikt over de unges liv, samtidig som de konkluderte med at aktive handlinger og overvåkningsstrategier var effektive tiltak for å redusere avvikende atferd. Dette uten å ta i betraktning hvilke faktorer som ligger til grunn for at foreldrene hadde oversikt. Foreldrekjennskap vil i denne oppgaven handle om ungdommen sin subjektive opplevelse av foreldrenes oversikt over fritid og omgangskrets, med utgangspunkt i Kerr og Stattin sin begrepsforståelse.

1.3.3 Støtte fra foreldre

Sosial støtte ses på som et av menneskets grunnleggende behov. Allerede fra fødsel søker spedbarnet etter kontakt med sin mor, og må stole på henne for å få dekket sine behov. Sosial kontakt og samhandling bidrar til kognitiv utvikling. Det er gjort flere funn som viser at barn som ikke har hatt nødvendig sosial kontakt, har redusert kognitiv funksjon.

Begrepet sosial støtte er nøytralt og ifølge Barrera (1986) tilfører begrepet liten positiv verdi i forskning. Dette baseres på bakgrunn av de ulike dimensjonene som er festet i begrepet. Han vektlegger viktigheten av at forskere er tydelige på hvilken dimensjon en er ute etter å undersøke. Sosial støtte er konstruert på en rekke ulike måter, noe som gjøre det vanskelig å trekke sammenligninger av forskningsresultater (Vangelisti, 2009).

Barrera (1986) skiller mellom sosial tilknytning, opplevd sosial støtte og mottatt støtte. Han beskriver sosial tilknytning som båndene individet har til samfunnet, mens mottatt støtte viser til hvordan støtten gis og oppleves. Det er komponentene forventet tilgjengelighet og forventet adekvat støtte, som utgjør opplevd støtte. I denne sammenhengen viser forventet tilgjengelighet til graden av tillit man har til at den man søker støtte hos har tid og ønske om å yte den ønskede støtten (Rivers & Sanford, 2020). Forventet adekvat støtte handler om tidligere erfaringer med den man søker støtte hos. Hvis man eksempelvis har opplevd å få dårlige råd tidligere, kan dette påvirke sannsynligheten for at vi søker råd der videre. Videre vil begrepet støtte fra foreldre, forstås som opplevd støtte der ungdommen sin tillit til tilgjengelighet og forventet adekvat støtte måles.

1.4 Oppgavens oppbygging

I kapittel 2 starter jeg med å avklare hva som menes med ungdom i denne oppgaven, og hvordan den kognitive utviklingen antas å påvirke risikoatferd. Deretter gjøres det rede for forekomsten av regelbryting hos ungdom de siste årene. I forlengelsen av dette presenterer jeg en oversikt over forhold som anses som relevante for utvikling av regelbrytende atferd, med utgangspunktet i folkehelseinstituttets rapport; *barn, unge og kriminalitet – Hvordan forhindre at barn og unge kommer inn i eller fortsetter med en kriminell løpebane?* Jeg vil deretter beskrive relevant forskning som søker å forklare sammenhengen mellom foreldrekjennskap, støtte fra foreldre og regelbryting. Avslutningsvis presenteres oppgavens teoretiske grunnlag. Det er lagt vekt på teorier som tar sikte på å si noe om hvordan tilknytning og relasjon kan forklare regelbryting hos ungdom, både fra et sosiologisk og utviklingspsykologisk perspektiv.

Kapittel 3 beskriver metodiske og forskningsetiske aspekter ved oppgaven. Det redegjøres for valgt metodisk tilnærming, operasjonalisering av variabler og valg av analyseringsstrategier. Analyser og resultater presenteres i kapittel 4. I kapittel 5 diskuteres resultatene i lys av problemstillingen. De teoretiske perspektivene og relevant forskning trekkes inn for å belyse ytterligere. Avslutningsvis i kapittel 5 reflekterer jeg over begrensninger i oppgaven. Det hele avsluttes i kapittel 6, hvor det presenteres en konklusjon oppgavens problemstilling.

2 Teoretisk forankring og tidligere forskning

Denne delen har som hensikt å belyse teori og forskning som angår ungdom, regelbryting, foreldrekjennskap og støtte fra foreldre. Først vil jeg gi en beskrivelse av det som kjennetegner ungdomstiden og kognitiv utvikling med fokus på risikoatferd. Deretter vil jeg gjennomgå forekomsten av regelbryting de senere årene. Dernest vil jeg introdusere forhold som er sett å ha en sammenheng med regelbryting. I forlengelsen av dette vil det presenteres relevant forskning som utforsker sammenhengen mellom foreldrekjennskap, støtte fra foreldre og regelbryting. Avslutningsvis presenteres teori om sosial kontroll og tilknytningsteorien, som begge fokuserer på tilknytning mellom foreldre og barn som forklaring på avvikende atferd.

2.1 Ungdom

Ungdom defineres av verdens helseorganisasjon som individer i alder 10-24 år, da dette ses på som en livsfase mellom barndom og voksenliv. Andre kategoriseringer som er ofte er brukt i litteraturen for å beskrive ungdomsperioden; ungdom i alderen 10-14 år som er i tidlig ungdomsfase, 15-17åringer er i mellomfasen mens 18 år til tidlig tjuårene beskrives som sen ungdomsfase (Blum et al., 2014; Steinberg, 2005). Ungdomstiden sammenfaller med pubertetstart, en periode som ifølge Brown og Wright (2001) er startpunktet for biologisk modning. Det er kjønnsforskjeller for når pubertet inntreffer, der jenter ofte får denne starten i 10-11 års alderen, mens gutter kommer dit noen år senere. I puberteten skjer det store fysiologiske, hormonelle og følelsesmessige endringer. Kroppen endrer seg, humøret påvirkes av hormonelle faktorer, følelsesliv og kognisjon utvikles.

2.1.1 Kognitiv utvikling hos ungdom

Hjernen har som hovedoppgave å styre kroppen, gjennom å tolke signaler den mottar fra øvrige organer og bevegelser (Von Tetzchner, 2012). Samtidig står hjernen for en rekke kognitive funksjoner som prosessering, hukommelse, responsinhibering og oppmerksomhet. Hos nyfødte vet man at hjernen inneholder milliarder av nerveceller, men de kognitive funksjonene vil ikke være ferdig utviklet før i ungdomsårene. Samtidig som hjernen vokser i størrelse frem til ti års alder, er det dannelsen av synaptiske forbindelser mellom nervecellene

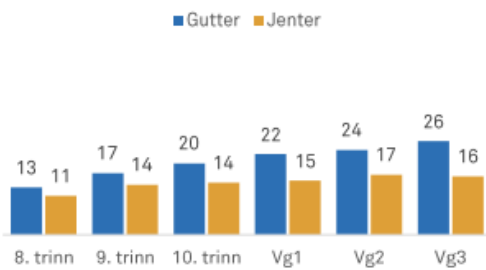
som står for utvikling av kognisjonen. Synapsene dannes gjennom erfaringer og læring, hvor det i barndommen ses en eksponentiell vekst av disse. Synapser som brukes i mindre grad, elimineres til fordel for de som brukes ofte. Fra tidlig i tenårene ses det dynamiske endringer mellom grå og hvit substans, og disse endringene er på topp først ved 17-års alderen (Von Tetzchner, 2012). I ungdomsårene ses en kraftig reduksjon i synapser dannet i barndommen, dette muliggjør optimalisering av kognitiv funksjon tilpasset individ og oppvekstmiljø. Omstruktureringen som ses i ungdomsårene er hovedsakelig rettet mot områdene som er viktige for evnen til å regulere handlinger, tanker og følelser (Steinberg, 2005). Utvikling i kognisjon følger i de fleste tilfeller en kronologisk ordning, og kan relateres til alder.

Selv om utviklingen relateres til alder, er det blant annet funnet sammenhenger mellom pubertetsutvikling og endringer i områdene som styrer opphisselse, følelser og motivasjon. Steinberg (2005) beskriver at både intensitet og frekvens i følelsesutbrudd ungdom viser i forbindelse med pubertet, kan knyttes til disse endringene. I tillegg påvirker og øker den pubertale utviklingen spenningssøken og risikoatferd. Selv om hjernen og de kognitive funksjonene gjennomgår store omstruktureringer i overgangsfasen mellom barndom og voksenlivet, har ungdom utviklet evnen til rasjonell tenkning. Steinberg (2004) fant at en 14-åring hadde samme forståelsen av risiko som en 24-åring. Han antar at ungdom har behov for større stimulering på belønningssenteret i hjernen og redusert evne til å kontrollere impulser. I tillegg øker den sosiale påvirkningen fra jevnaldrende i denne perioden, og dermed øker risikoen for å bli utsatt for gruppepress eller generell påvirkning.

2.2 Regelbryting

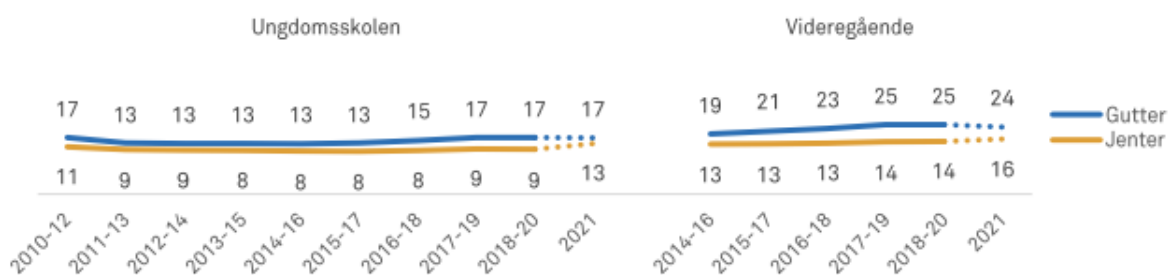
Bakken viser til at de kriminelle ungdommene blir eldre, og viser til at det på 50-tallet var 14-åringene som toppet kriminalstatistikken, mens det i dag er 19-åringene som toppe nevnte statistikk (2018). Ungdataundersøkelsene støtter som vi ser i figur 1 at andelen som er involvert i mye regelbryting øker ved alder, samtidig gjelder dette for både gutter og jenter.

Figur 1: Prosentandel som har begått mange regelbrudd siste år, blant gutter og jenter på ulike klassetrinn.
Kilde: Ungdata (Bakken, 2021)

Kriminalitetsstatistikken baserer seg på tall hentet fra offentlige registre, dermed avdekker de bare tilfellene hvor gjerningspersonen er kjent og anmeldt eller siktet (Øia, 2013). Hos ungdom blir gjerne de mindre alvorlige regelbruddene møtt med andre reaksjonsformer enn anmeldelse og juridiske straffereaksjoner. I lys av dette kan selvrapporing et godt verktøy for å kartlegge omfanget av regelbrudd hos ungdom. Som vi kan se i figur 2, ble det en svak økning i andel ungdom som rapporterer om mye regelbrytende atferd (Bakken, 2018). Samtidig trekkes det frem at det er en liten gruppe med ungdom som utfører det meste av disse. I sin fremstilling fra ungdataundersøkelsene i perioden 2011 til 2019 viser Bakken (2018) at gutter er overrepresentert. Andelen gutter i ungdomskolen som rapporterer mange regelbrudd var i 2015 på 13%, mens den økte til 17 % i 2019. For jenter har involvering i mye regelbryting hatt en lavere økning med henholdsvis 8% i 2015, til 9% i 2019.

Figur 2: Prosentandel som har begått mange regelbrudd i løpet av det siste året, utvikling over tid - etter kjønn og skoleslag. Kilde: Ungdata (Bakken, 2021)

Nyere tall har tilkommet fra ungdataundersøkelsene for perioden 2020 og 2021. Her har Bakken (2021) sammenfattet regelbryting ut fra to-års intervaller. I tillegg er de siste tallene preget av at undersøkelsene ble gjennomført i en periode hvor landet var underlagt restriksjoner i forbindelse med koronapandemien. I 2020 stengte skolene ned 12. mars og en del kommuner fikk dermed ikke gjennomført sine undersøkelser (Bakken, 2021). Vi ser av de

nyeste tallene, her representert i figur 2, at gutter ved ungdomskolen ligger stabilt på 17%, mens jenter derimot har en økning fra 9% til 13%.

2.2.1 Hvorfor bryter noen reglene

En antagelse som ofte er fremmet, handler om at alle mennesker har potensiale til å begå regelbrudd for å oppnå umiddelbar tilfredsstillelse eller unngå ubehag (Hirschi, 1969). I litteraturen vises det til et spekter av faktorer som kan øke eller redusere risikoen for å involvere seg i regelbryting. Selv om det er gjort mye forskning på feltet, kan det sjeldent slås fast at sammenhengene har en kausal effekt.

I Folkehelseinstituttets rapport; «barn, unge og kriminalitet» av Aase et al. (2020), tas det utgangspunkt i at regelbrytende atferd ikke oppstår i et vakuum, og identifiserer flere områder som bidrar til å påvirke utvikling av regelbryting. Det nevnes spesielt sårbarhet hos barnet, oppvekstvilkår og forhold i miljøet som relevante faktorer, og samspillet mellom disse øker ofte risikoen.

Noen barn og unge kan eksempelvis ha utfordringer knyttet til oppmerksomhet og impulsregulering, eller andre vansker relatert til kognitiv og emosjonell utvikling. Det er vist at ungdom med denne type utfordringer har større risiko for å utvikle atferdsvansker og kriminalitet som voksne (Aase et al., 2020). Det skiller ifølge Moffitt (1993) oftest mellom to grupper som utøver regelbrytende atferd i ungdomsårene. Den største gruppen utøver regelbryting fortrinnsvis kun i ungdomstiden. Dertil er det en liten gruppe ungdom som fortsetter å utføre regelbrytingen gjennom hele livet. Sistnevnte gruppe har trolig hatt stabile antisosiale trekk siden barndom, med manglende evner eller muligheter til å korrigeres fra miljøet. Gruppen med ungdom som bare utøver regelbrytende aktiviteter i ungdomstiden, har i motsetning ikke stabile antisosiale trekk, og Moffitt (1993) trekker inn faktorer som påvirkning og press fra jevnaldrende som forklaring.

Oppdragelse og oppvekstvilkår anses å ha stor betydning for hvordan barnet utvikler seg. Foreldre er viktige bidragsytere i barnets oppvekst, gjennom nærhet, tilgjengelighet og at de setter trygge og forutsigbare rammer. Utfordrende atferd og dårlig foreldrepraksis har ofte en forsterkende effekt på hverandre, som igjen øker risikoatferd. I en gjennomgang av forskning på feltet, fant Hoeve et al. (2009) og Pinquart (2017) flere sammenhenger mellom flere ulike

dimensjoner ved foreldrepraksis og regelbryting. Kort fortalt fant de at foreldre som viste mye aksept, tillit, kjærlighet, nærhet, oversikt og omsorg, oftere hadde barn som var lite involvert i regelbryting. På den andre siden hadde foreldreatferd som baserte seg på ignorering, likegyldighet, fiendtlighet, rigide regler og psykologisk kontroll, i større grad ungdom med regelbrytende atferd. Både økonomiske og psykiske helseutfordringer hos foreldrene er sett å øke risikoen, i den grad dette påvirker foreldrene (Aase et al., 2020). Økonomiske utfordringer kan bidra til stress, hvor fokuset for forelderen trekkes vekk fra familien og over på problemet.

Forhold i miljøet handler i stor grad om hvorvidt det er mye kriminalitet, fattigdom, lite samhold og mye fraflytting i nærmiljøet. Dette er faktorer som kan påvirke muligheten til deltagelse i konvensjonelle aktiviteter og samhandling med prososiale individer. Samtidig handler det om deltagelse i skole og relasjoner med jevnaldrende. Det er funnet at ungdom som gjør det dårlig i, eller dropper ut av skolen, har økt risiko for å involvere seg i regelbryting, noe som har hatt mye fokus (Aase et al., 2020).

2.2.2 Hva viser forskning om foreldrerelasjon og regelbryting

Kerr og Stattin (2000) avdekket at ungdom som rapporterte om mye foreldrekjennskap hadde bedre tilpasning på de fleste områder, deriblant regelbryting. Flere studier har siden avdekket denne sammenhengen, blant annet Willoughby og Hamza (2011) som fant at foreldrekjennskap reduserte regelbryting over tid. I sin studie avdekket Kerr og Stattin tre kilder som potensielle påvirkere av foreldrekjennskap; ungdom sin villighet til å dele, heretter kalt åpenhet, oppfordring fra foreldre om å dele, heretter kalt oppfordring og foreldrekontroll. Åpenhet viser til ungdommens villighet til å spontant dele informasjon med foreldrene. Oppfordring handler om foreldrenes aktive spørring for å få informasjon. Foreldrekontroll viser til hvor mye frihet ungdommen har til selv å ta avgjørelser, og grad av grenser og regler som må følges. Både Nilsson (2016) og Walters (2018) har funnet at foreldrekjennskap har en reduserende effekt på omgangen ungdom har med avvikende jevnaldrende og –aktiviteter. Det konkluderes med at foreldrekjennskap fører til foreldre som kommer i posisjon til å forhindre videre involvering.

Kerr og Stattin beskriver at åpenhet hadde en sterkere sammenheng med foreldrekjennskap enn oppfordring og foreldrekontroll. Samtlige faktorer assosierte med bedre tilpasning, hvor

åpenhet hos ungdommen hadde sterkest sammenheng på samtlige utfall. Foreldrekontroll var den faktoren som hadde svakest effekt på foreldrekjennskap. De konkluderte med at ungdommen dermed er aktive deltagere i prosessen som fører til foreldrekjennskap. I midten av ungdomsårene er det funnet at åpenhet reduseres, men det er også den eneste kilden til foreldrekjennskap som over tid var relatert til regelbryting (Keijsers et al., 2010; Keijsers et al., 2009).

Flere har prøvd å forklare hva som påvirker at ungdom velger å dele informasjon med foreldrene sine. Kerr og Stattin nevner spesielt tidligere erfaringer ungdommen har gjort seg i møte med sine foreldre. Samtidig antar de at varme, aksept og støtte er viktige faktorer for å fremme åpenhet, noe som støttes av Padilla-Walker og Son (2019). Keijsers et al. (2010) trekker frem at foreldre som bruker tid og viser interesse ovenfor sine barn øker åpenheten. Det samme ser vi i studien til Willoughby og Hamza (2011) som fant at tid som tilbringes med familien viser en tydelig positiv sammenheng med åpenhet. De diskuterer om familieaktivitet øker samhold og er en naturlig arena hvor ungdom er villige til å dele. Det er også blitt diskutert om åpenhet tilrettelegger for dialog og samhandling, som åpner opp for tillit og forståelse. (Padilla-Walker & Son, 2019).

Baudat et al. (2020) antar på sin side at det å få dekket psykiske behov i form av varme, omsorg, oppfordring og støtte til å tenke selv basert på egne mål, interesser og verdier øker sannsynligheten for at ungdom er mer villig til å dele informasjon. Det ble tidligere funnet en sammenheng mellom åpenhet og sterk tro på foreldrenes regler og verdier (Laird & Marrero, 2010). Samtidig ble det funnet at hemmeligholdelse i er assosiert med svak tro på foreldrenes autoritet og liten tillit. Det diskuteres om ungdom som opplever liten tro på foreldrenes autoritet velger å skjule informasjonen på bakgrunn av at de ikke anser foreldrenes regler som legitime, og dermed ikke ser behovet for å dele informasjon for å unngå konfrontasjon og konflikt.

Fletcher et al. (2004) mente at Kerr og Stattin var for fokusert på mekanismene som påvirket foreldrekjennskap i relasjon med regelbryting, og var bekymret for at deres konklusjon kunne føre til at foreldreatferd ble ansett som mindre viktig. De valgte å utforske dimensjonene varme, foreldremonitorering og foreldrekontroll, både hvordan disse påvirket foreldrekjennskap og regelbryting. Varme fra foreldrene, søkte å svare ut i hvilken grad foreldrene utviser atferd som fører til at ungdommen føler seg elsket, deriblant om de kan

stole på foreldrene til å gi de gode råd og om foreldrene tilbringer tid sammen med dem. Det er en antagelse at varme fra foreldre bidrar til åpenhet fra ungdommen, noe som ble hevdet av Kerr og Stattin. Foreldremonitorering var konstruert av spørsmål som tok for seg i hvilken grad foreldrene hadde prøvd å få informasjon om ulike aktiviteter hos ungdommen.

Foreldrekontroll utforsket i hvilken grad ungdommen har frihet til å ta egne valg.

Foreldrekjennskap er basert på de samme spørsmålene som Kerr og Stattin, og måler graden av oversikt foreldrene har om den unges liv og omgangskrets.

Fletcher et al. (2004) fant støtte til en del av antagelsene til Kerr og Stattin, som at foreldrekjennskap har en beskyttende effekt og predikerer reduksjon i regelbryting. De finner ikke at varme fra foreldre har like sterk sammenheng med foreldrekjennskap, som åpenhet hadde i Kerr og Stattin sin studie. Både varme fra foreldre og monitorering øker foreldrekjennskap, men de har ingen direkte effekt på regelbryting. Annen forskning som blant annet Vaughan et al. (2022), fant derimot at økning i oppfordring fra foreldre kan øke sannsynligheten for mer regelbryting. Her diskuteres samtidig muligheten for at ungdom som et ledd i å gjenvinne uavhengigheten, øker sin involvering av avvikende venner. Kerr og Stattin hevder at for mye oppfordring og kontroll, kan bidra til opplevelsen av å føle seg overvåket, noe som viser dårligere tilpasning.

Scheuerman et al. (2019) argumenterer for muligheten for at ungdom som føler seg invadert, kan utvikle negative følelser mot foreldrene som påvirker relasjonen deres. Foreldrenes økte oppfordringer kan oppleves som suspekter og utenfor normalen. På en annen side støtter Fernandez et al. (2021) resultatene til Fletcher. De fant at oppfordring fra foreldrene hadde en sammenheng med mindre tilpasningsvansker. De diskuterer om foreldrenes oppfordring til å dele informasjon, kan oppleves som foreldre som bryr seg og vil være involvert, som sier noe om deres tilgjengelighet og engasjement. Tilsvarende ble funnet hos Willoughby og Hamza (2011) der foreldrenes innsats i å få ungdommene til å dele, hadde en svak sammenheng med ungdom sin villighet til å dele informasjon.

De Kemp et al. (2006) fant i sin studie at ungdom som opplevde støtte fra foreldrene sine var mindre involvert i regelbryting. Her ble målene gjort ut fra ungdommens opplevelse av å ha foreldre som viste varme, var forståelsesfulle og involverte. Det de derimot ikke finner, er en direkte sammenheng, men sammenhengen ses istedenfor gjennom foreldrekjennskap. At støtte har effekt på regelbryting ble også vist av Keijsers et al. (2009), som finner at opplevd

støtte fra foreldrene styrker effekten foreldrekontroll og regelbrytende atferd har på hverandre. I familier med lav støtte og lite foreldrekontroll, øker risikoen for regelbrytende atferd, mens motsatt ses det i familier med mye støtte og mye kontroll. Derimot ble det sett av Keijsers et al. (2009) at i familier med mye støtte og kontroll, svarte foreldrene med mer kontroll på regelbryting. Dette kunne på sin side resultere i ytterligere regelbryting. Lite støttende foreldre reduserte derimot kontrollen når ungdommen involveres i regelbryting.

I en tverrsnittstudie gjort av Cutrín et al. (2017) ble det funnet at en gruppe ungdom som hadde mye støtte fra foreldre, var mer involvert i regelbryting. Støtte fra foreldre ble antatt å legitimere atferd som allerede var etablert. På en annen side ble det samtidig funnet at mye støtte fra foreldre hadde en indirekte sammenheng med lite regelbryting, men da gjennom foreldrekjennskap. Ved en senere anledning kunne Cutrín et al. (2021) bekrefte at støtte fra foreldre og foreldrekjennskap hadde en gjensidig sammenheng med hverandre. De kunne finne at foreldrekjennskap som hadde en direkte forklaringskraft på regelbryting.

Kjønn, alder og sosioøkonomisk status

Både i samfunnet og innad i familier ser det ut til at det er klare forventninger til atferd ut fra hvilket kjønn ungdommen har. Adams og Coltrane (2005) finner i en litteraturgjennomgang at gutter forventes å ha maskuline trekk og tilhørende atferd. Guttene karakteriseres som viltre og spenningssøkende, de skal være modige og aktive. Jenter skal oppføre seg feminint, og de skal være lydige og rolige. Også måten de ulike kjønnene skal utvise følelser knytter det seg forventninger til. Jenter er forventet å vise følelser, mens gutter skal skjule eventuell sårbarhet. Ut fra mantraet «gutter er gutter» vises det hvilke forventninger og antagelser som samfunnet har til guttene (Krumsvik, 2019).

Junger-Tas et al. (2004) hadde en gjennomgang av data fra ISRD studien, som undersøkte selvrapporert regelbryting i 11 land hos ungdom i alderen 14-21 år. Her finner de at jenter i langt mindre grad enn gutter er involvert i regelbrudd. De finner samtidig at foreldreovervåking kan forklare noe av kjønnsforskjellen, hvor jenter i større grad enn gutter er overvåket av foreldrene. Emosjonell tilknytning til foreldrene fungerer mer effektivt som beskyttende faktor for jenter. Derimot ser gutter ut til å respondere bedre på direkte kontroll (Junger-Tas et al., 2004). Henriksen et al. (2022) finner at de samme risikofaktorene hos både gutter og jenter. Det varierer hvor mye de øker sannsynligheten for fysisk aggresjon hos gutter

og jenter. De Haan et al. (2012) finner at regelbrytende atferd, øker ved alder hos begge kjønn. Der foreldre reduserer varme og omsorg desto eldre ungdommen blir: Dette gjelder spesielt for mødre ovenfor sønner.

Foreldrekontroll og foreldres regelsetting reduseres ved økende alder hos barn og unge (Sorbring et al., 2021). De antar at dette handler om at foreldrene i større grad åpner opp for selvstendigjøring, samtidig som det er vist at ungdom responderer dårligere på kontroll og regler ved økende alder. Steinberg (2005) beskriver at det ses en økning i grad av eksperimenterende og risikotagende atferd i perioden rundt pubertetsstart. For de fleste tilsvarer dette den tidlige ungdomsfasen. I den midtre delen av ungdomsfasen blir de mer involvert med venner, og distanserer seg mer fra sine foreldre (Steinberg, 2004).

Ifølge Agnew et al. (2008) har det vært stort fokus på at sosioøkonomisk status i stor grad kan øke risikoen for norm- og regelbrytende atferd. Det ses spesielt innen teori om sosial frustrasjon. Når man skal undersøke sammenhenger mellom SØS og utfall hos barn og unge, retter man i stor grad fokus mot den indirekte effekten SØS har på utfallet (Bøe, 2015). Agnew et al. (2008) utforsker sammenhengen mellom sosioøkonomisk status og regelbryting, og finner at denne sammenhengen er svak. Samtidig finner de at økonomiske problemer, i langt større grad er assosiert med regelbryting. Bøe et al. (2012) undersøkte sammenhengen mellom sosioøkonomisk status og psykisk helse, med utgangspunkt i emosjonelle, atferds-, hyperaktivitet/konsentrasjons-, relasjonelle vansker. De finner at ulike faktorer i konstruktet påvirker vanskene på ulik måte. Dårlig økonomi var den eneste faktoren i SØS som påvirket samtlige psykiske vansker, mens foreldrenes utdanningsnivå økte sannsynligheten for eksternaliserende vansker.

Wight et al. (2006) finner en større prevalens av mindre alvorlig regelbryting i områder med høy sosioøkonomisk status, spesielt hos ungdom som har lite sosial støtte. Samtidig ser de at høyere husholdningsinntekt, har sammenheng med økt regelbryting. Det diskuteres om årsaken til dette overraskende funnet, kan ses i sammenheng med at ungdom fra mindre ressurssterke hjem utsettes for alvorligere sanksjoner. Ungdom fra områder med lavere sosioøkonomisk status, er kanskje mer oppmerksom på konsekvensene, og styres i høyere grad av sosial kontroll.

2.2.3 Oppsummering av relevant forskning

Det har blitt sett en endring i begrepsbruk innen forskning som handler om oppfattelsen ungdom har av foreldres oversikt, fra foreldremonitorering til foreldrekjennskap.

Foreldrekjennskap er blant de faktorene som har vist sterkest sammenheng med regelbryting hos ungdom, både i tverrsnittstudier og longitudinelle studier. Dreiningen på feltet handler om å se på faktorene, som kan påvirke foreldrekjennskap. Det er sett at åpenhet hos ungdom i langt større grad kan forklare effekten foreldrekjennskap hos på regelbryting. Resultatene som omhandler betydningen av støtte fra foreldre er mer tvetydige, her er det sett både positive og negative sammenhenger.

2.3 Teoretisk perspektiv

Oppgavens hensikt har vært å utforske sammenhengene mellom foreldrekjennskap, støtte fra foreldre og foreldrekjennskap. For å belyse dette temaet har jeg valgt å se nærmere på to teorier, som har blitt mye brukt i litteraturen for å forklare hvordan relasjon og samspill påvirker regelbryting hos barn og unge.

2.3.1 Sosial kontroll

Det var Travis Hirschi som utviklet kontrollteorien på sin tid (Hirschi, 1969). Den grunnleggende antagelsen i den sosiale kontrollteorien, er at alle mennesker har potensiale til å begå regelbrudd, for å oppnå umiddelbar tilfredstilteelse og/eller unngå ubehag. Teorien tar sikte på å forklare hvorfor de fleste ikke begår lovbrudd, heller enn å forklare hvorfor noen få blir kriminelle. Ifølge Hirschi (1969) er kriminelle og regelbrytende handlinger et resultat av svake eller forvitrede bånd til samfunnet.

Det pekes på fire bånd til det konvensjonelle samfunnet, som grunnleggende for å regulere individet; tilknytning, forpliktelse, involvering og tro. *Tilknytning* handler om det sosiale båndet individet har til viktige samfunnsinstitusjoner. Hirschi (1969) forstår blant annet foreldre, skole, venner og arbeid som viktige i denne sammenhengen. Tilknytning handler om nærheten man har til disse institusjonene, og preges av tid brukt sammen, grad av identifisering og opplevelsen av hvilken kjennskap institusjonen har til deres liv (Lilly et al.,

2011). *Forpliktelse* viser til i hvor stor grad individet investerer tid og energi i aktiviteter, som oppleves som viktige for seg selv. Når ungdom står ovenfor et valg om å befatte seg med regelbryting, må de samtidig ta stilling til om investeringen er verdt å miste. Både rykte, sosiale relasjoner og andre goder kan stå på spill. *Deltagelse* i sosialt aksepterte aktiviteter gir mindre rom for å utøve kriminalitet. Desto mer tid og ambisjoner en har investert i en aktivitet, desto mer forpliktet vil en være. Det siste aspektet baserer seg på *troen* en har til gjeldene normer og regler. Ved sterk tilknytning vil individet ifølge Hirschi (1969) ha internalisert et verdssystem som baserer seg på den andres verdier og moral.

Hirschi (1969) argumenterer for at det er den indirekte foreldreinvolveringen som bidrar til mindre regelbryting. Ved at ungdommen opplever at foreldrene vet hva de gjør, hvor de er og selv deler informasjon eller de tror at foreldrene vet hvor de er. Jo mer ungdommen er innlært til å dele tanker og følelser med foreldrene, desto mer tilbøyelige er de til å søke foreldrenes aksept, støtte og tanker om aktiviteter på fritiden. Ungdom som tror at foreldrene vet hva de gjør og hvem de er med, er tilbøyelig å tenke på «hva vil foreldrene mine si/gjøre».

For barn er foreldre den viktigste kilden til kontroll. Foreldrene overfører verdier og normer gjennom etablering av regler, handlinger og holdninger. Dersom foreldrene representerer konvensjonelle verdier, normer og holdninger, vil barn som internaliserer disse ses på som skikkelig i samfunnets øyne. På den andre siden kan ukonvensjonelle verdier og holdninger, skape barn som bryter med samfunnets forventninger, med påfølgende sanksjoner fra storsamfunnet. Dersom ungdom føler at de ikke behøver å følge reglene, desto mer tilbøyelige er de til bryte dem. Ungdommen vil i større grad akseptere verdiene og reglene til menneskene som det opplever tilknytning til. For ungdom vil fortsatt foreldre være en viktig kilde til uformell kontroll, selv om en del av den uformelle kontrollen overføres til andre arenaer. Økt tilknytning og tilhørighet til foreldre øker samværet dem imellom, noe som gir mindre mulighet å delta i aktiviteter som ikke er gunstige (Lilly et al., 2011). I tillegg vil foreldre opprettholde tilknytning, samtidig som de får økt oversikt

Teorien om sosial kontroll har blitt utsatt for kritikk, fra blant annet Hirschi selv (Hirschi og Gottfredson, 1984). Han forkastet den opprinnelige teorien til fordel for ideen om selvkontroll som den avgjørende faktoren for involvering i regelbryting. Selv om teorien har vært utsatt for mye kritikk, er det flere aspekter ved den som har god dekning i forskning. Costello og Laub (2020) har gått så langt i å hevde at sammenhengen mellom dårlig tilknytning til foreldre og

regelbryting er et faktum. Mange av tiltakene vi tenker på som forebyggende i dagens samfunn kan ses i sammenheng med teori om sosial kontroll. I tillegg til å være opptatt av foreldrenes rolle, anser man det som viktig å engasjere ungdom i konvensjonelle fritidsaktiviteter. Viktigheten av å få være på skolen, samt tilstedeværelsen av voksenpersoner i disse institusjonene, vektlegges ofte for å forhindre at ungdommen havner på «skråplanet» (Aase et al., 2020).

2.3.2 Tilknytningsteorien

Med utgangspunkt i Freuds psykoanalytiske teori, rettet Bowlby blikket mot betydningen av relasjonen mellom omsorgsgiver og spedbarn (Bowlby, 1969). Gjennom sitt arbeid med å undersøke betydning av forholdet mellom mor og barn i personlighetsdannelse, ble tilknytningsteorien utformet (Hart & Schwartz, 2009). Bowlby beskriver tilknytning, som evnen til å knytte emosjonelle bånd med andre viktige personer. Kvello (2015) bruker definisjonen; «... et følelsesmessig bånd mellom personer som er viktige for hverandre, og deres oppfatninger av og bruk av aktive og/eller passive reguleringsstrategier av intimitet basert på grad av tillit til den andre.» (s. 85). Teorien har fått stor plass i arbeidet med barn og familier, og viser viktigheten av å forstå barns behov, relasjoner og utvikling.

Evnen til tilknytning er medfødt (Hart & Schwartz, 2009). Spedbarn er avhengig av omsorgspersonene for overlevelse, der kvalitet på tilknytning har betydning for hvordan en videre i livet klarer å knytte seg til andre. For å danne trygge relasjoner, er det viktig at omsorgspersonene tilpasser seg for å dekke barnets behov (Kvello, 2015). Tilknytningsteorien søker å forklare hvorfor og hvordan voksne må se, anerkjenne og bekrefte barnet for å bidra til emosjonell og sosial utvikling. Bowlby (1969) viser til hvordan tilknytning fører til indre mentale strukturer eller indre arbeidsmodeller, gir grunnlag for dannelsen av personlighet og samspillskompetanse. De indre arbeidsmodellene former barnets forforståelse av hvordan relasjonene utspiller seg ifølge Kvello (2015), samtidig som det vil bli styrende på barnets atferd.

Ainsworth (1979) videreutviklet teoriene til Bowlby, hvor hun identifiserte og kategoriserte tilknytningsstilene trygg, unnvikende og ambivalent. Senere ble det utvidet med desorganisert tilknytning (Main & Solomon, 1986). *En trygg tilknytning* kjennetegnes av omsorgspersoner som er sensitive og aksepterende ovenfor barnets signaler, og barnet har tillit til at

omsorgspersonene er tilgjengelig og beskyttende. Barnet søker trygghet og råd hos omsorgspersonen i ukjente situasjoner. Den trygge tilknytningen bidrar til at barnet lærer å holde seg rolig og sammenhengende i stressende situasjoner. *Unnvikende tilknytning* ser en der omsorgsgivere avviser barnets emosjonelle følelser og behov, og samtidig unngår emosjonell nærhet. Her vil barnet i stor grad deaktivere sine følelsesmessige uttrykk, for å unngå videre avvising. *Den ambivalente tilknytningen* handler om omsorgspersoner hvor deres emosjonelle tilgjengelighet er uforutsigbar. Denne usikkerheten skaper fortvilelse hos barnet, som prøver å fremkalle tilgjengeligheten hos omsorgspersonen i perioder med emosjonell utilgjengelighet ved å forsterke sine uttrykk og atferd. *Desorganisert tilknytning* er den mest alvorlige formen for tilknytning, hvor en ser størst utvikling av psykiske vansker og senskader. Ved denne formen vil barnet samtidig som de søker trøst og støtte, frykte sine omsorgspersoner.

Det har vært lite forskning på tilknytning mellom ungdom og deres omsorgsgivere (Brown & Wright, 2001). Det hevdes at det kan være vanskelig å vurdere tilknytning hos foreldre og ungdom, da de tilbringer mye mindre tid sammen og foreldrene har mindre grad av innflytelse (Scott et al., 2011). Innflytelsen foreldrene har hatt, overføres i større grad til venner (Furman & Buhrmester, 1992; Steinberg, 2004). Selv om ungdom har behov for å løsrive seg fra familien, er det hos sine foreldre de søker støtte, omsorg, trøst og beskyttelse (Laible et al., 2004; Scott et al., 2011). Bowlby (1969) referer til viktigheten av foreldre som følger med og er klare til å reagere på kort varsel. Adekvat støtte fra foreldre bidrar til en sunn selvstendigjøring, og kan således reflektere tilknytningen (Bowlby, 1973).

Det er studert hvordan unge voksnes tilknytning arter seg, basert på Bowlby teorier om tilknytning. Bartholomew og Horowitz (1991) presenterte en firedelt modell, som kategoriserte fire tilknytningsmønstre hvor måten en ser på seg selv og andre styrer hvordan en forholder seg til omgivelsene sine. Trygg tilknytning viser til individets positive oppfattelse av seg selv og av andre. De har ikke vanskeligheter med nærhet og fortrolighet. De med unnvikende tilknytning har oftere god selvtilitt, men mangler evne til å stole på andre. De opprettholder en følelsesmessig distanse mellom seg selv og den de er i relasjon med. Det å ha en ambivalent tilknytning, viser seg ved at vedkommende utvikler en avhengighet til andre. De har gjerne lav tillit til seg selv og mye tillit til andre. Samtidig kan de finne det vanskelig å stole på at personene de er i relasjon med, er tilgjengelige for emosjonell støtte. I

tilfeller hvor man frykter relasjoner og unnviker sosiale settinger, kan man ha en desorganisert tilknytning. Her har man et negativt bilde både på seg selv og andre.

2.4 Oppsummering av teori

Begge teorier benytter seg av tilknytningsbegrepet, men det er noen forskjeller i hva de representerer (Hoeve et al., 2012). I teori om sosial kontroll er det nok med et emosjonelt bånd for å si noe om tilknytning. Tilknytning har som funksjon å påvirke barnets atferd gjennom foreldrenes psykologiske tilstedeværelse. I tilknytningsteorien må det være flere faktorer enn bare et emosjonelt bånd for å si noe om tilknytning. I denne sammenhengen handler tilknytning om relasjonens påvirkning på barnets utvikling.

Sosial kontrollteori har som utgangspunkt at sosiale relasjoner og engasjement i konvensjonelle institusjoner og aktiviteter, samtidig som man har sterk tro på verdier og normer i samfunnet, fungerer preventivt på regelbryting. Kontrollen er antatt å komme innenfra, ved at individet regulerer atferden for å samsvare med forventningene til samfunnet og relasjonene. Tilknytningsteorien forklarer derimot avvikende atferd, med utgangspunkt i hvordan samhandling i nære relasjoner påvirker emosjonell og sosial utvikling. Samtidig pekes det på denne måten den unge blir møtt på, anerkjent og bekreftet danner grunnlaget for evnen til å regulere impulser.

3 Metode

Formål med oppgaven er å utlede kunnskap og innsikt, om hvordan den sosiale virkeligheten ser ut, noe som Johannessen et al. (2010) relaterer til samfunnsvitenskapelig metode. Det samfunnsvitenskapelige perspektivet handler om å undersøke den sosiale virkeligheten, gjennom teori og empiri. I denne sammenheng har jeg redegjort for teorier jeg anser som relevante, for å kunne forklare de empiriske funn jeg finner. De teoretiske perspektivene har sitt utspring i min forforståelse. I samfunnsvitenskapen er det grunnleggende å etablere kunnskap, som kan etterprøves av andre forskere. For at forskningen skal kunne etterprøves, er det vesentlig å være transparent i sin fremstilling av empirien. Empiri i samfunnsvitenskapelig forskning er ifølge Johannessen et al. (2010), observerte data bestående av representasjoner av virkeligheten.

En viktig vitenskapelig norm er ifølge Nagel (2016), etterrettelighet, som omhandler sannhet, sikkerhet og objektivitet. Som forsker kan man ikke konkludere med absolutt sikkerhet. Derimot kan man gjennom tolkning av empiri sett opp mot teoretiske perspektiver, skaffe belegg for sine antagelser for å styrke eller svekke hypotesene. Innenfor samfunnsvitenskapen skilles det mellom kvantitativ og kvalitativ metode. For å avgjøre hvilken metode en skal basere seg på, er det viktig å se på forskningens formål og problemstilling. Thornquist (2018) legger til grunn en antagelse, om at kvalitativ forskning søker å fremskaffe dybdekunnskap og en helhetlig forståelse på bakgrunn av data fra få enheter. Kvantitativ forskning på sin side søker å skaffe oversikt og kartlegge omfang, frekvens, fordeling og sammenhenger, fra et større utvalg. Videre må en vurdere hvilket design man skal følge, og Thornquist (2018) viser til at designbegrepet henviser til måten en har samlet inn data og bearbeidet informasjonen.

Basert på oppgavens formål, vil kvantitativ metode være den som best lar seg svare ut problemstillingen. Videre vil jeg vise til hvor dataene er innhentet, og kjennetegn ved tverrsnittstudier. Det gjøres rede for hvilke forskningsetiske overveielser som er gjort i forbindelse med oppgavens gjennomføring. Deretter gjøres det en grundig operasjonalisering og gjennomgang av variablene. Avslutningsvis beskrives de statistiske analysene.

3.1 Datamaterialet

I denne oppgaven er dataene som undersøkes, hentet fra ungdomsundersøkelsene som ble gjennomført 2017-2019. Dette er tverrsnittsundersøkelser som utføres av ungdom i aldersgruppen 13-19 år, på både ungdomsskole- og videregående nivå, over hele landet. Ansvarlige for undersøkelsene er Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring [NOVA] i samarbeid med de sju regionale kompetansesentrene innen rusfeltet [KoRus] og Kommunesektorens organisasjon [KS]. Prosjektet finansieres gjennom tilskudd fra Helsedirektoratet (Frøyland, 2017). Data fra ungdomsundersøkelsene samles inn i en felles database som eies av NOVA (Bakken, 2018). Databasen gir muligheter for å utforske tidstrender, og skaffe seg oversikt over hvordan ungdom har det i dag. Dette kan i tillegg brukes for å iverksette, og evaluere tiltak på både lokalt og nasjonalt på bakgrunn av dataene.

Spørreundersøkelsene består av en standard grunnmodul, sammen med et sett standardiserte tilleggsmoduler, som den enkelte kommune kan velge å bruke. Den enkelte modul inneholder det Frøyland (2017) kaller et spørsmålsbatteri. Et spørsmålsbatteri, måler dimensjoner og aspekter tilknyttet et tema. Ungdomsundersøkelsen kvalitetssikres gjennom jevnlig revidering av spørsmålene, noe som kan påvirke undersøkelser av tidstrender. Det foreligger anbefalinger om at den enkelte kommune gjennomfører undersøkelsen hvert tredje år, noe som er bakgrunnen for mitt valg om å se årene 2017, 2018 og 2019 under ett (Frøyland, 2017). På denne måten vil jeg få et større representativt utvalg fra hele landet, og spesifikke lokale trender vil påvirke i mindre grad.

Utvalget som er grunnlaget for analysene, er elever i ungdomsskolen. Frøyland (2017) beskriver at det ofte er høyere gjennomføringsgrad i ungdomsskolen. I tillegg er det ønskelig å komme tidligst mulig inn med tiltak for barn og unge som har regelbrytende atferd, og da vil det være ønskelig å undersøke denne gruppen. I det aktuelle utvalget er det 168558 respondenter over hele landet. Begge kjønn og alle klassetrinn i ungdomsskolen er representert i utvalget. Dette kan dermed ses på som et godt representativt utvalg over ungdom i ungdomsskolealder.

3.2 Forskningsetiske overveielser

Forskning er underlagt et lovverk, som skal sørge for at all forskning forankres i anerkjente forskningsetiske normer (Forskningsetikkloven, 2017). NOVA har det overordnede ansvaret for at de forskningsetiske normene overholdes, ved både gjennomføring og oppbevaring av data. Selve ungdomsundersøkelsen sikrer anonymitet, og det foreligger ikke spørsmål som vil bidra til å identifisere den enkelte ungdom (Frøyland, 2017). Undersøkelsen gjennomføres på skolen, i skoletiden. Foreldre og ungdommen blir informert i forkant, men det innhentes ikke samtykke. I de fleste tilfeller kreves det samtykke fra foresatte om deltagelse i studier for barn under 16 år, men en uttalelse fra den nasjonale forskningsetiske komité for samfunnsvitenskap og humaniora [NESH], finner det forsvarlig å basere seg på passivt samtykke i ungdomsundersøkelsen (NESH, 2021). Foreldre kan derimot velge å reservere sine barn fra å delta. Det er frivillig å delta på undersøkelsen, og elevene har mulighet til å trekke seg underveis. Elevene kan selv velge hvilke spørsmål de vil svare på (Frøyland, 2017). I forkant av undersøkelsen, vil ungdommen få informasjon om hvem som kan oppsøkes hvis de skulle oppleve noen tema som vanskelig å forholde seg til. Skolene er oppfordret til å tilrettelegge for at personell fra helsetjenesten er tilgjengelig i etterkant for de som måtte ha behov for dette. Dette gjøres i tråd med uttalelser fra den nasjonale forskningsetiske komité for samfunnsvitenskap og humaniora (Den nasjonale forskningsetiske komité for samfunnsvitenskap og humaniora, 2021).

Data som er innhentet er sikret tilgang gjennom søknad til Norsk senter for forskningsdata (NSD). Vedlagt i oppgaven følger signert avtale om tilgang til data. Siden datasettet baserer seg på anonymiserte opplysninger, og ikke inneholder helsedata, er det unntatt fra godkjenning av regionale komitéer for medisinsk og helsefaglig forskningsetikk (REK). Det er manglende svar på alle variabler i datagrunnlaget mitt, noe som synliggjør at flere ungdommer har benyttet seg av muligheten for å velge å ikke svare. I oppgavens metodekapittel gjør jeg rede for hvilke data som brukes, og hvordan de er brukt. Oppgaven følger god henvisningsskikk. Dette bidrar til å sikre oppgavens etterprøvbarehet, som ifølge Nagel (2016) handler om at resultater og funn, skal kunne etterprøves og diskuteres.

3.2.1 Reliabilitet og validitet

For at forskning skal kunne anses som relevant og troverdig, må forskeren vurdere i hvilken grad variablene, datainnhenting og resultatene fyller kriteriene reliabilitet og validitet. Thrane (2018) presiserer at det innenfor forskning, alltid skal tilstrebes høy reliabilitet og validitet. Begrepet validitet handler om dataenes og resultatenes gyldighet, om måleinstrumentet måler det som oppgaven har til hensikt å måle. Validitet handler om hvor feilfrie og representative resultatene i en studie er (Skog, 2004). Selve vurderingen om det er høy reliabilitet og validitet kan oppnås gjennom redegjørelse og argumentasjon.

Reliabilitet

Reliabilitet betyr pålitelighet (Thrane, 2018). Det kan forstås som graden vi kan stole på dataene som er samlet inn, hvordan de er samlet inn og hvordan de er bearbeidet. Det hevdes at det alltid vil kunne forekomme målefeil ved spørreundersøkelser, enten ved at en person svarer feil eller at de som registrerer data inn skriver feil (pc survey). Dette klassifiseres som tilfeldige målefeil, og lar seg leve med. Blant annet er språket som brukes i undersøkelsene faktorer som kan svekke reliabiliteten. Systematiske målefeil truer validiteten, og det kan dermed ikke være høy validitet når reliabiliteten er lav. Men reliabiliteten kan være høy, uten tilsvarende høy validitet. Thrane (2018) viser til at samleindeks reduserer målefeil, og kan i tilfeller bedre reliabiliteten. En metode som ofte er benyttet for å teste reliabilitet er Cronbach's Alfa, et statistisk mål på indre konsistens. En Cronbach's alfa på ≥ 0.7 vil være en nedre grense for hva som godtas som akseptabelt (Johannessen et al., 2010).

Validitet

Begrepet validitet handler om forskningens gyldighet og relevans, hvorvidt måleinstrumentet måler det som oppgaven har til hensikt å måle. Viktige forutsetninger for dette, handler blant annet om dataenes mulighet til å svare på forskningsspørsmålene. Jeg vil trekke frem tre typer validitet, som har relevans for denne oppgaven; statistisk validitet, begrepsvaliditet og ytre validitet.

Statistisk validitet tar for seg om resultatene en har funnet er reelle eller oppstått av ren tilfeldighet. Hvis utvalget er trukket ut på feil premisser, kan det bli en skjevfordeling på resultatet. Jeg benyttet meg av signifikanstesting for å vurdere om likheter eller forskjeller er betydningsfulle. Ved innsamling av ungdomsundersøkelsene gjennomgår datamaterialet en

filvask. Dette for å unngå useriøse svar som svekker undersøkelsens pålitelighet og gyldighet. Det er identifisert et sett med «tulleindikatorer», og ved å skåre på flere enn to av disse, vil vedkommende svar slettes i sin helhet, mens en som har ulogiske eller usannsynlige kombinasjoner vil få slettet de aktuelle svarene som slår ut. Ulogiske eller usannsynlige kombinasjoner kan for eksempel være at ungdommen svarer at den er svært fornøyd med alle sider av livet, mens det samtidig svarer at den er svært deprimert.

Begrepsvaliditet går på om begrepene vi måler, i virkeligheten måler det vi har som hensikt å måle (Skog, 2004). Begrepsvaliditet i en snever betydning, ser på hvorvidt operasjonalisering av oppgavens formål og hensikt, har utledet i pålitelige begreper og variabler som måler det vi er ut etter. I vid betydningen handler begrepsvaliditet ifølge Skog (2004) om utvalget er representativt og stort nok til å gi et riktig bilde på fenomenet.

Ytre validitet handler om hvordan man generaliserer egne funn (Skog, 2004). Med ytre validitet menes at slutninger fra en studie, kan overføres til andre kontekster. Om det er grunn til å tro, eller sannsynliggjøre at resultatene kan generaliseres til populasjonen utvalget er hentet fra.

3.3 Operasjonalisering av variablene

Ut fra problemstilling og forskningsspørsmål, fremkom det hvilke fenomener som ønskes undersøkt. For å undersøke de generelle fenomenene ved hjelp av målinger og matematiske slutninger, må disse brytes ned til konkrete egenskaper som kan tenkes å dekke fenomenet (Johannessen et al., 2010). De konkrete egenskapene utgjør en variabel, men en variabel kan samtidig settes sammen med andre variabler for å dekke fenomenet bredere. Jeg vil her gå igjennom hvilke variabler i ungdataundersøkelsen som dekker fenomenene jeg identifiserte ut fra problemstillingen. Forskningsspørsmålene som ligger til grunn, bestemmer hva som er avhengig og uavhengige variabler. I forskningsspørsmålene, brukes foreldrekjennskap og opplevd støtte fra foreldre som uavhengig variabel. Det er andre som har konstruert samlemål på eksempelvis foreldrerelasjon med bakgrunn i ungdataundersøkelsen. Blant annet har Andersen og Dæhlen (2017) med hjelp av fire variabler gjort akkurat dette. Den ene

variabelen i deres konstrukt ble tatt ut fra grunnmodulen i 2016/2017 og plassert i tilleggsmodul F. Det ble vurdert å benytte samme samlemål for foreldrerelasjon, men ved bruk av tilleggsmodul F ville antall respondenter blitt kraftig redusert. På samme tid ville det gitt et utvalg som ikke ville vært representativt, da de som svarte tilleggsmodulen hovedsakelig var fra små distriktskommuner.

Bakgrunnsvariabler

Bakgrunnsvariabler er variabler som kan tenkes å ha indirekte effekt, på den avhengige variabelen. Som vist i gjennomgangen av kunnskapsstatus, er det grunn til å tro at faktorer som kjønn, klassetrinn og sosioøkonomisk status kan ha betydning for hvorvidt ungdom involveres i regelbryting. Jeg vil videre beskrive disse variablene, og forklare hvordan og hvorfor disse eventuelt er omkodet, og brukt i videre analysering.

Kjønn ble tatt med for å se hvordan regelbrytende atferd fordeler seg mellom gutter og jenter. Som vist i kunnskapsstatus, er det flere studier som har vist til forskjeller mellom regelbryting og kjønn.

Klassetrinn ble tatt med da kunnskapsoppsummeringen har vist at regelbryting øker med alder. Det kan i tillegg antas at foreldrekjennskap og opplevd støtte fra foreldrene, reduseres ved økende alder. Selv om det i ungdomsundersøkelsen ikke spørres om alder, kan man ta utgangspunkt i at 8 klasse tilsvarer ungdom i alderen 13 år, 9 klasse tilsvarer 14 år og 10 klasse tilsvarer 15 år basert på norsk skolestruktur.

Sosioøkonomisk status [SØS] er en samlebetegnelse, som viser til hvilken tilgang en har på økonomiske, kulturelle og sosiale ressurser (Bakken et al., 2016). Det er tidligere vist at lav SØS samvarierer med eksternaliserende atferdsvansker. Bøe et al. (2014) antar at lav SØS, i hovedsak påvirker foreldrenes evne og kapasitet til å fungere i relasjon med sitt barn. I min oppgave er dermed SØS brukt som bakgrunnsvariabel. Bakken et al. (2016) benytter seg av tre dimensjoner for å måle SØS; foreldres utdanning, antall bøker i hjemmet og «Family affluence scale» [FAS]. Alle de tre dimensjonene utforskes i ungdomsundersøkelsen. FAS beskriver velstandsnivået i familien, og er satt sammen av fire spørsmål. De fire spørsmålene omhandler antall biler, pc/nettbrett, ferieturer og om ungdommen har eget soverom. På samme måte som Bakken et al. (2016), har jeg omkodet til nye verdier, hvor hver variabel får

en skår mellom 0-3, som vist i tabell 3.1 under kolonnen «omkoding». Deretter er det funnet gjennomsnittet på de fire variablene som inngår i FAS.

Tabell 3.1 - Omkoding av variabler i Family affluence scale

Spørsmål	Svaralternativer i ungdatabasen	Omkoding
Antall biler i familien	1. Ingen 2. En 3. To eller fler	0. Ingen 2. En 3. To eller fler
Antall PC/nettbrett i hjemmet	1. Ingen 2. En 3. To 4. Tre eller fler	0. Ingen 1. En 2. To 3. Tre eller fler
Antall ferieturer	1. Ingen 2. En 3. To 4. Tre eller fler	0. Ingen 1. En 2. To 3. Tre eller fler
Har du eget soverom	1. Nei 2. Ja	0. Nei 3. Ja

Foreldres utdanning måles ut fra om de har høyere utdanning eller ikke. Tabell 3.2 viser hvordan variablene er omkodet. Skår 0 tilsvarer ingen foreldre med høyere utdanning, mens der hvor begge har høyere utdanning settes skår til 3. Hvis bare den ene forelderen har høyere utdanning, settes skåren til 1,5. Her vil en gjerne se noen manglende svar (missing), dette kan være tilfeller hvor ungdommen ikke kjenner til den aktuelle forelderen, eller ikke har kunnskap om foreldrenes utdanningsbakgrunn. Missing har blitt satt som «ikke høyere utdanning», der det ikke er oppgitt utdanningsnivå på forelder (Bakken et al., 2016).

Tabell 3.2- Omkoding av variabel «foreldrenes utdanningsnivå»

Har faren og moren din utdanning på universitet eller høyskole? Sett ett kryss for mor og ett kryss for far. Hvis du ikke har kontakt med én eller begge av foreldrene dine, hopper du over spørsmålet som gjelder denne forelderen.			
	Svaralternativ i ungdatabasen	Preliminær omkoding	Endelig koding
- Far	1. Ja 2. Nei ELSE – MISSING	0. Nei 1. Ja 0. MISSING	$0 + 0 = 0$ $1 + 0 / 0 + 1 = 1,5$
- Mor	1. Ja 2. Nei ELSE - MISSING	0. Nei 1. Ja 0. MISSING	$1 + 1 = 3$

Variabelen «Antall bøker i hjemmet» tar sikte på å måle kulturell kapital (Frøyland, 2017). Bakken et al. (2016) viser til at denne variabelen kan ha mistet noe av sin betydning etter

digitaliseringens fremmarsj, men finner i sine analyser at boken fortsatt kan representere en dimensjon av SØS. Jeg omkodet svaralternativene til verdier mellom 0-3, som vist i tabell 3.3

Tabell 3.3- Omkoding av variabel "Antall bøker i hjemmet"

Spørsmål	Svaralternativer i ungdata	Omkoding
Antall bøker i hjemmet	1. Ingen	0,0 Ingen
	2. Mindre enn 20	0,6 Mindre enn 20
	3. 20-100	1,2 20-100
	4. 100-500	1,8 100-500
	5. 500-1000	2,4 500-1000
	6. Mer enn 1000	3,0 Mer enn 1000

Til slutt konstruerte jeg samlemålet SØS, ved å legge sammen de tre variablene. Deretter ble den nye variabelen SØS delt i fem like store deler; lav SØS, middels lav SØS, middels SØS, Middels høy SØS og høy SØS (Bakken et al., 2016; Jacobsen et al., 2021).

Forklaringsvariabler

I ungdataundersøkelsen fikk elevene flere spørsmål om foreldrene sine. Ut fra teori og kunnskapsstatus identifiserte jeg begrepene foreldrekjennskap og opplevd støtte fra foreldre, som relevante ut fra problemstillingen. Disse variablene antar jeg å tro assosierer med regelbrytende atferd, og valgte å se på de som forklaringsvariabler.

Foreldrekjennskap

Foreldrekjennskap handler om i hvilken grad foreldre har oversikt over ungdommenes fritid. Flere forskere har sett på foreldreinvolvering, foreldremonitorering eller foreldrekjennskap, som alle har blitt konstruert på forskjellige måter (Kerr & Stattin, 2000; Laird et al., 2003; Nilsson, 2016). Med utgangspunkt i Kerr og Stattin (2000) sin begrepsforståelse, har jeg lagt vekt på ungdommen sin egen opplevelse, av hvor mye kjennskap foreldrene har over deres fritiden, vennene deres og deres venners foreldre. Foreldrekjennskap konstrueres dermed av de tre variablene som måler disse aspektene i ungdataundersøkelsen; «Foreldrene mine pleier å vite hvor jeg er, og hvem jeg er sammen med i fritida», «Foreldrene mine kjenner de fleste av de vennene jeg er sammen med i fritida» og «Mine foreldre kjenner foreldrene til mine venner». Disse variablene har tidligere har blitt brukt i forskning som en samleindikator, som måler en dimensjon av foreldrerelasjon (Bakken, 2019)..

Svaralternativene er for alle spørsmålene, «Passer svært godt», «Passer ganske godt», «Passer ganske dårlig» og «Passer svært dårlig».

Foreldrekjennskap har tidligere også blitt konstruert av Sletten (2015), gjennom de fire indikatorene; «Foreldrene mine pleier å vite hvor jeg er, og hvem jeg er sammen med i fritida», «Foreldrene mine kjenner de fleste av de vennene jeg er sammen med i fritida», «Mine foreldre kjenner foreldrene til mine venner» og «Foreldrene mine kjenner til hvem jeg har kontakt med på nettet». Det siste spørsmålet ble i 2016 tatt ut av grunnmodul og lagt over i tilleggsmodul. Dermed har jeg valgt å beholde de tre variablene fra grunnmodulen, som mål for foreldrekjennskap. Den indre konsistensen mellom variablene var høy, vurdert gjennom Cronbach's alfa 0.737. Deretter har jeg fordelt de nye verdiene på kvartilene.

Støtte fra foreldre

Støtte fra foreldre måles gjennom spørsmålet, «Tenk deg at du har et personlig problem og føler deg utafør og trist. Hvem ville du snakke med, søke hjelp hos? – Foreldre». Spørsmålet er inspirert av et måleskjema fra Sarason (1987), som tar sikte på å identifisere om ungdommen har noen som er tilgjengelige for å søke støtte hos (Frøyland, 2017). Dette spørsmålsbatteriet inneholder sju grupper ungdommen kan tenkes å søke støtte fra ved personlige problemer, men grunnet problemstillingen har jeg valgt å bare fokusere på variabelen som spør om foreldrene. Svaralternativene for spørsmålet er; «Helt sikkert», «Kanskje» og «Nei». Jeg har endret navn på svaralternativet, «helt sikkert» til «Ja», for å øke lesbarheten gjennom oppgaven.

Utfallsvariabel - Regelbryting

Det er tidligere konstruert flere ulike skalaer til selvrapporing, for å kunne fange opp regelbryting (for eksempel: Bergen questionnaire on antisocial behavior (Bendixen & Olweus, 1999) og Eyberg child behavior inventory (Boggs et al., 1990)). I ungdataundersøkelsen brukes ikke en bestemt skala, men måles utfra et sett spørsmål som tidligere har blitt konstruert i andre undersøkelser. Spørsmålene som er valgt er vurdert til å gi den beste indikatoren på regelbryting, og er brukt i ungdataundersøkelser de siste årene (Frøyland, 2017).

I ungdomsundersøkelsen er det stilt sju spørsmål i et eget spørsmålsbatteri som dekker regelbryting. Spørsmålene vises i tabell 3: «Hvor mange ganger har du vært med på, eller gjort noe av dette det siste året – de siste 12 månedene?», med underspørsmålene; «Tatt med deg varer fra butikk uten å betale», «Vært i slåsskamp», «Med vilje ødelagt eller knust vindusruter, busseter, postkasser eller lignende (gjort hærverk)», «Sprayet eller tagget ulovlig på vegger, bygninger, tog, buss eller lignende», «Lurt deg fra å betale på kino, idrettsstevner, buss, tog eller lignende», «Vært borte en hel natt uten at foreldrene dine visste hvor du var» og «Skulket skolen». Svaralternativene for alle sju spørsmål er «Ingen ganger», «En gang», «2-5 ganger», «6-10 ganger» og «11 ganger eller mer». Tidligere var spørsmål om alkohol og rusmidler en del av spørsmålsbatteriet, men ble flyttet til spørsmålsbatteriet som omhandler rusmidler. Jeg har valgt å utelate disse spørsmålene, da forskning og litteratur ofte skiller mellom regelbrytende atferd (delinquency) og rusmisbruk (substance use) (Bakken, 2021; Barnes & Farrell, 1992; Øia, 2013). Det ble foretatt en reliabilitetstest, hvor de syv variablene viste en indre konsistens med en Cronbach's alfa på 0.712.

De sju nevnte spørsmålene fungerer som indikatorer, for et samlemål som vil hete *regelbryting*. Først ble det foretatt en omkoding av hver enkelt variabel som vist i Tabell 3.4. Omkoding ble gjennomført for å kunne trekke ut den gruppen som har svar «ingen ganger» på samtlige spørsmål.

Tabell 3.4- Omkoding av variabler for "regelbrudd"

Hvor mange ganger har du vært med på, eller gjort noe av dette det siste året – de siste 12 månedene?		
	Svaralternativer i ungdomsdata	Omkoding
Tatt med deg varer fra butikk uten å betale	1. Ingen ganger 2. 1 gang 3. 2-5 ganger 4. 6-10 ganger 5. 11 ganger eller mer	0. Ingen ganger 1. 1 gang 2. 2-5 ganger 3. 6-10 ganger 4. 11 ganger eller mer
Vært i slåsskamp	1. Ingen ganger 2. 1 gang 3. 2-5 ganger 4. 6-10 ganger 5. 11 ganger eller mer	0. Ingen ganger 1. 1 gang 2. 2-5 ganger 3. 6-10 ganger 4. 11 ganger eller mer
Med vilje ødelagt eller knust vindusruter, busseter, postkasser eller lignende (gjort hærverk)	1. Ingen ganger 2. 1 gang 3. 2-5 ganger 4. 6-10 ganger 5. 11 ganger eller mer	0. Ingen ganger 1. 1 gang 2. 2-5 ganger 3. 6-10 ganger 4. 11 ganger eller mer
Sprayet eller tagget ulovlig på vegger, bygninger, tog, buss eller lignende	1. Ingen ganger 2. 1 gang 3. 2-5 ganger	0. Ingen ganger 1. 1 gang 2. 2-5 ganger

	4. 6-10 ganger 5. 11 ganger eller mer	3. 6-10 ganger 4. 11 ganger eller mer
Lurt deg fra å betale på kino, idrettsstevner, buss, tog eller lignende	1. Ingen ganger 2. 1 gang 3. 2-5 ganger 4. 6-10 ganger 5. 11 ganger eller mer	0. Ingen ganger 1. 1 gang 2. 2-5 ganger 3. 6-10 ganger 4. 11 ganger eller mer
Vært borte en hel natt uten at foreldrene dine visste hvor du var	1. Ingen ganger 2. 1 gang 3. 2-5 ganger 4. 6-10 ganger 5. 11 ganger eller mer	0. Ingen ganger 1. 1 gang 2. 2-5 ganger 3. 6-10 ganger 4. 11 ganger eller mer
Skulket skolen	1. Ingen ganger 2. 1 gang 3. 2-5 ganger 4. 6-10 ganger 5. 11 ganger eller mer	0. Ingen ganger 1. 1 gang 2. 2-5 ganger 3. 6-10 ganger 4. 11 ganger eller mer

Deretter ble variablene summert sammen som vist i tabell 3.5, hvor den nye variabelen fikk verdier på en skala fra 0-28. De som hadde en skår på 0, var de som svarte ingen ganger på alle spørsmålene, og de ble følgelig plassert i kategorien for de med «ingen regelbryting». Videre ble de med en skår på 1-4 satt i gruppen for de med lite regelbrytende atferd; kalt «lite regelbryting». I gruppen for de med lite regelbryting, finner vi de som melder om å ha gjort få regelbrytende aktiviteter. Ved mer enn 5 på skalaen i det nye samlemålet tilhører man dermed kategorien «mye regelbryting». Bakken et al. (2016) har tidligere kategorisert problematferd inn i fire kategorier; «de som ikke gjør noe galt», «de som gjør litt galt», «de erfarne» og «gjengangerne». De fire kategoriene er konstruert av skårene 0 for ingen regelbryting, 1-4 ved lite regelbryting, 5-8 er de erfarne og gjengangerne har skåren 9-28 (Frøyland, 2021). I 2021 endret Bakken kategoriene innenfor regelbryting til de som gjør «ingen», «lite» og «mye» (Bakken, 2021).. For å sikre at koding ble gjennomført etter samme prinsipp som Bakken (2021), sjekket jeg ut at mine tall samsvarte med tallene for 2017-2019 i den nasjonale rapporten for 2021. Her samsvarte tallene i både den nasjonale rapporten og i denne oppgavens.

Tabell 3.5- Omkoding av variabel "regelbryting"

	Verdier på samlev variabel	Omkoding
Summert sammen alle variabler for regelbryting	0-28 – Lavt til høyt	0. Ingen regelbryting 1-4. Lite regelbryting 5-28. Mye regelbryting

I regresjonsanalysen vil jeg se på gruppen med mye regelbryting. Her konstrueres variabelen til en dummy variabel, hvor «mye regelbryting» kodes som 1 og «ingen» og «lite» kodes begge til verdien 0.

3.4 Analyseringsstrategi

For statistiske analyser ble IBM SPSS versjon 27 i Windows benyttet. Jeg vil under beskrive hvilke analysestrategier som er gjort, og belyse hvorfor de best svarer ut oppgavens problemstilling og forskningsspørsmål.

3.4.1 Bivariat analyse

Både krysstabell og korrelasjonsanalyse blir brukt for å analysere dataene. Krysstabell viser frekvensfordeling mellom to eller flere variabler (Almquist et al., 2019). Det gir i tillegg en mer oversiktlig fremstilling ifølge Johannessen et al. (2010). Jeg valgte å se på hvordan de bakgrunnsvariabler og de uavhengige variablene fordelte seg, i forhold til oppgavens avhengige variabel. Johannessen et al. (2010) nevner at målenivået til variablene, setter presedens for hvilke analysemetoder som anbefales. Alle relevante variabler i min oppgave er kategoriske variabler på nominal- eller ordinalnivå, og vil dermed passe godt i en krysstabell. En kategorisk variabel kan logisk rangeres og verdiene er gjensidig utelukkende (Almquist et al., 2019; Johannessen et al., 2010).

Spearman's korrelasjonsanalyse ble utført for å undersøke sammenhengen mellom foreldrekjennskap, regelbryting og støtte fra foreldrene. Korrelasjonsanalyse handler om å se statistiske sammenhenger eller samvariasjon mellom to variabler (Ringdal, 2018). For å måle samvariasjon kan en benytte seg av Spearman's rho, som ser på den monotone sammenhengen mellom to variabler (Eikemo & Clausen, 2012). Spearman's korrelasjonsanalyse kan brukes der vi har variabler på ordinalnivå og hvor man kan logisk rangere verdiene. Dersom høye verdier på den ene variabelen samvarierer med høye verdier på den andre variabelen, er det en positiv korrelasjon. En negativ korrelasjon er hvor høye verdier på den ene gir lave verdier på den andre. Spearman's korrelasjon varierer mellom -1 og +1. Hvis $R_s = +/- 1$ er det en perfekt sammenheng, mens $R_s = 0$ betyr at det at man ikke finner noen sammenheng.

3.4.2 Statistisk analyse for assosiasjon mellom kategoriske data

Det ble utført signifikanstesting (Pearsons kji-kvadrattest) for å vurdere om det er forskjeller mellom den avhengige variabelen og de uavhengige variablene. Denne testen utleder i en p-verdi, som uttrykker om det er en signifikanssannsynlighet. Dette gjøres for å sammenligne om det er betydningsfulle forskjeller mellom grupper (Johannessen et al., 2010; Ringdal, 2018). Det er variabelenes måleverdi som bestemmer hvilke(n) signifikanstest som kan benyttes. Siden jeg har kategoriske variabler på nominal- og ordinalnivå, vil den best mulige signifikanstesten for dette formålet være kji-kvadrattesten.

Tabell 3.6, Samvariasjon mellom variablene

Variabel	1.	2.	3.
1. Regelbryting	-	-.224*	-.282*
2. Støtte- Foreldre	-.224*	-	.286*
3. Foreldrekjennskap	-.282*	.286*	-
<i>M</i>	.7669	1.2831	2.4399
<i>SD</i>	.98259	2.4399	.65048

* $p < .001$

I kji-kvadrattesten er utgangspunktet hypotesetesting, hvor nullhypotesen (H_0) beskriver at det ikke er noen sammenheng mellom variablene i en bivariat analyse, mens alternativ hypotesen (H_1) sier at det er en sammenheng (Johannessen et al., 2010). Hvis kji-kvadratet (χ^2) er nær 0, kan det antas at H_0 er sann. Desto høyere verdi på χ^2 er, jo mer sannsynlig er det at H_0 ikke er sann (Ringdal, 2018). Kji-kvadratet utleder dernest til en p-verdi. Det må settes en kritisk verdi, som beskriver hvor høy feilmargin og tilfeldigheter vi godtar for å beholde nullhypotesen. I de fleste tilfeller settes signifikansnivået til 0,05, som betyr at vi godtar å forkaste en korrekt nullhypotese med inntil 5% (Johannessen et al., 2010; Olsson et al., 2003; Ringdal, 2018). Når man skal analysere store mengder data, vil p-verdien bli lavere uavhengig om sammenhengene man ser på er reelle eller ikke (Ringdal, 2018). I denne oppgaven blir det analysert sammenhenger mellom store grupper, og i den forbindelse blir signifikansnivået satt til 0,1% ($p < .001$).

3.4.3 Logistisk regresjonsanalyse

For å kunne vurdere om ulike faktorer samvarierer, vil jeg gjennomføre logistisk regresjon. Logistisk regresjonsanalyse er mest hensiktsmessig når den avhengige variabelen er kategorisk (Almquist et al., 2019). Hensikten med logistisk regresjon er å beregne sannsynligheten for et gitt utfall ved en gitt variabel (Eikemo & Clausen, 2012). Logistisk regresjon ble benyttet for å undersøke om det er sammenhenger mellom de foreldrekjennskap, støtte fra foreldre, bakgrunnsvariablene og mye regelbryting.

Det er ulike typer logistiske regresjonsmodeller. Jeg har valgt å benytte meg av den enkleste formen; binær logistisk regresjon, siden jeg er interessert i å utforske sammenhengen mellom de uavhengige variablene og kun den ene verdien mye regelbryting. Regelbryting ble konstruert til en dummyvariabel, hvor ingen og lite regelbryting fungerer som referanse kategorien. I regresjon er referanse kategorien den verdien som resten av verdiene sammenlignes med (Johannessen et al., 2010).

Ved logistisk regresjon måles sannsynligheten for at noe inntreffer, hvor 1 er sannsynligheten for at fenomenet inntreffer, mens 0 er der hvor det samme fenomenet ikke inntreffer (Eikemo & Clausen, 2012). Referansegruppen som settes i logistisk regresjon forstås som den gruppen hvor fenomenet ikke inntreffer. I denne oppgaven er ingen og lite regelbryting satt som 0, som betyr at fenomenet «mye regelbryting» ikke inntreffer. Mye regelbryting er satt som verdien 1, som betyr at fenomenet inntreffer. Variablene foreldrekjennskap og sosial støtte fra foreldre, kan settes inn i regresjonsmodellen som et kontinuum hvor verdiene hadde gått fra 0-3. Dette ville gitt oss resultater som hadde tatt for seg hvor mye oddsen øker eller reduseres for hver økning på skalaen. Jeg ønsker derimot å se hvordan hver enkelt verdi i variablene assosieres med «mye regelbryting», og har dermed kategorisert disse verdiene.

Ved fortolkning av logistisk regresjon ser en på oddsratio. Oddsratio er en indikator som viser endringen i odds, nærmere bestemt forskjellen mellom oddsen for at noe inntreffer og oddsen for at noe ikke inntreffer (Eikemo & Clausen, 2012). Dersom verdien på oddsratio er over 1, så innebærer dette at når verdien på den uavhengige variabelen øker, så øker samtidig oddsen for at fenomenet i de avhengige variablene skjer. Ved oddsratio som er under 1, så har det på den andre siden en reduserende odds for at den gitte avhengige variabelen inntreffer. I tillegg til logistisk regresjon, så kan vi estimere odds ratio ved hjelp av krysstabeller. Men når vi skal

justere for andre variabler, vil regresjonsanalyse ifølge Eikemo og Clausen (2012); (Skog, 2004) være best egnet. Det må bemerkes at den logistiske regresjonsanalysen vil ha et beskrivende formål i denne oppgaven. På bakgrunn av at dataene kommer fra en spørreundersøkelse, så vil det ikke være mulig å trekke slutninger om årsak og virkning (Skog, 2004).

4 Resultater

I denne delen vil resultatene fra de statistiske analysene presenteres og beskrives.

Innledningsvis gis det en beskrivelse av utvalget, presentert i to frekvenstabeller. Deretter vil jeg presentere resultatene for analysene som er gjort i forhold til bakgrunnsvariablene.

Avslutningsvis vil jeg legge frem resultatene som omhandler foreldrekjennskap, støtte fra foreldre og regelbryting.

4.1 Beskrivelse av utvalget

Tabell 4.1 viser at det var relativ jevn fordeling av gutter og jenter som besvarte ungdomsundersøkelsen i perioden 2017 til 2019. Samlet var det 164 295 ungdom som svarte på hvilket kjønn de hadde, mens 4 263 ungdom valgte å ikke svare på dette. Det er flere ungdom i 8 trinn (34,3%; n=55807) enn i 9 trinn (33,2%; n=54010) og 10 trinn (32,5%; n=52930) som har svart på undersøkelsen. Med utgangspunkt i en jevn fordeling på den sosioøkonomiske skalaen, ser vi at det er flere ungdom med middels høy sosioøkonomisk status (25,1%; n=42262).

Tabell 4.1- Frekvensfordeling av bakgrunnsvariabler

	%	N
Kjønn		
Jente	49,5	81 386
Gutt	50,5	82 909
Totalt		164 295
Missing		4 263
Klassetrinn		
8 trinn	34,3	55 807
9 trinn	33,2	54 010
10 trinn	32,5	52 930
Totalt		162 747
Missing		5 811
Sosioøkonomisk status		
Lav	20	33 683
Middels lav	20,5	34 583
Middels	14,9	24 151
Middels høy	25,1	42 262
Høy	19,5	32 879
Totalt		168 558
Missing		0

I tabell 4.2 følger frekvensfordelingen av regelbryting. Som beskrevet i kapittel 3.3.2 er dette en samlevariabel bestående av 7 spørsmål. Her rapporterer majoriteten av ungdommen som har besvart spørsmålene, om de ikke er involvert i noen av de regelbrytende aktivitetene (49,5%; n=82000). Det er kun et fåtall av ungdommene som har vært involvert i mye regelbryting (13,1%; n=21704).

Tabell 4.2- Frekvensfordeling av regelbryting, foreldrekjennskap og støtte fra foreldre

	%	N
Regelbryting		
Ingen	49,5	82 000
Lite	37,4	61 830
Mye	13,1	21 704
Totalt		165 534
Missing		3 024
Foreldrekjennskap		
Svært mye	52,0	86 838
Ganske mye	40,7	67 933
Ganske lite	6,5	10 786
Svært lite	0,8	1 320
Totalt		166 877
Missing		1 681
Støtte – foreldre		
Ja	45,7	73 515
Kanskje	37,0	59 525
Nei	17,4	27 947
Totalt		160 987
Missing		7 571

Tabell 4.2 viser frekvensfordelingen av foreldrekjennskap. Variabelen er som beskrevet konstruert av 3 spørsmål, og har som hensikt å fange opp hvordan ungdom oppfatter at foreldrenes kjennskap til deres fritid, venner og venners foreldre. For foreldrekjennskap er det en sterk skjevfordeling, og en markant andel rapporterer om foreldre som har svært mye kjennskap (52,0%; n=86838) eller ganske mye kjennskap (40,7%; n=67933). På den andre siden har de aller færreste, foreldre med lite kjennskap om hva ungdommen gjør på fritiden, deres venner og deres venners foreldre. Det er en markant forskjell, på mer enn 30% mellom gruppene som opplever ganske mye og ganske lite foreldrekjennskap.

Ungdom i undersøkelsen oppgir i stor grad at de har støtte i sine foreldre, gjennom deres respons på at de ville snakket med foreldrene sine hvis de hadde personlige problemer

(45,7%; n=73515). Jeg finner det interessant at så mange som 17,4% (n=27947) ikke ville snakket med sine foreldre.

Kjønn

Vi ser i tabell 4.3 at gutter er overrepresentert i mye regelbryting, sett opp mot jentene. Av guttene hadde under halvparten ikke vært involvert i noen regelbrudd (42,5%), mens majoriteten på 49,8% har vært involvert i litt regelbrytende aktiviteter. For jentene er det motsatt, der flertallet har ikke vært involvert i regelbrudd (56,8%). Det er godt over dobbelt så mange gutter enn jenter som har vært involvert i mye regelbrudd (gutt= 7,7%; jente= 3,5%). Assosiasjonen mellom kjønn og regelbryting er statistisk signifikant, $\chi^2= 3865,549$, $p < .001$. I regresjonsanalysen (tabell 4.5) finner vi at sannsynligheten for at guttene meldte om mye regelbryting var hele 1,95 ganger større enn for jentene (modell 0, OR= 1.95; KI 1.87-2.03). Det er noen forskjeller i hvordan kjønn predikerte mye regelbryting når det ble kontrollert for foreldrekjennskap og støtte fra foreldre hver for seg. Guttene hadde en høyere sannsynlighet enn jenter, for å melde om mye regelbryting når det ble kontrollert for støtte fra foreldre (modell 2, OR= 2.14; KI 2.05-2.23), enn for foreldrekjennskap (Modell 1, OR= 1.81; KI 1.75-1.90).

Alder

Andelen ungdom som ikke har vært involvert i regelbrudd de siste 12 månedene, reduseres ved økende klassenivå. Fra 8. trinn med 54,8% som ikke har brutt regler, til 9 trinn hvor 48,4% ikke har brutt reglene, mens det i 10. trinn kun er 44,8% ikke har gjort noe regelbryting. Tilsvarende øker andelen som har gjort litt og mye regelbrudd. I 8. trinn har 41,3% vært involvert i litt regelbryting, og kun 3,9% har gjort mye regelbrudd. Når vi ser på 9. trinn så er andelen som har gjort minst en regelbrytende handling over halvparten, hvor 45,5% har gjort litt, mens 6,1% har gjort mye. Fra 9. trinn til 10. trinn øker ikke andelen som har gjort mye regelbryting like kraftig, som det gjør fra 8. til 9. trinn. I 10. trinn har 48,2% vært involvert i lite regelbryting, mens 7,0% har gjort mye. Forskjellene mellom klassetrinn og deres involvering i regelbrytende aktivitetene er signifikante $\chi^2= 510,681$, $p < .001$. Risikoen for å ha vært involvert i mye regelbryting øker med 1,33 ganger for hvert klassetrinn utover 8. trinn, uten å ta hensyn til andre variabler (tabell 4.5 - modell 0, OR=1.33; KI 1.30-1.36, $p < .001$). Når det kontrolleres for både foreldrekjennskap og støtte fra foreldre ble det

funnet at sannsynligheten økte med 1,22 for hvert klassetrinn utover 8. trinn (tabell 4.5 - modell 3, OR=1.22; KI 1.19-1.25).

Sosioøkonomisk status

Som forventet ser vi at de med lavest sosioøkonomisk status, noe oftere er involvert i mye regelbrudd (15%). Flesteparten med lav sosioøkonomisk status har ikke gjort regelbrudd de siste 12 månedene, mens 37,1% har gjort litt. Det er færre ungdommer med middels lav sosioøkonomisk status som rapporterer om mye regelbrudd (13,4%), samtidig som 48,5% rapporterer om ingen regelbryting. Samtidig fremgår det av tabellen at de med middels og middels høy sosioøkonomisk status oftere melder om ingen regelbryting (middels= 51,4%; middels høy= 51,2%). Overraskende nok finner vi at flere med høyest sosioøkonomisk status i større grad bryter litt regler, og har en lavere andel som ikke bryter noen regler (48,9%).

Flere i gruppen med middels høy og høy sosioøkonomiske status er involvert i mye regelbryting, enn gruppen middels sosioøkonomisk status (middel= 12,0%; middels høy= 12,4%; høy= 12,6%). Sammenhengen mellom sosioøkonomisk status og regelbryting er meget liten, men statistisk signifikant $\chi^2= 243,187$, $p < .001$. I regresjonsanalysen ser vi at forskjellene i sosioøkonomisk status ikke er signifikante ($p > .001$) når det kontrolleres for samtlige variabler (tabell 4.5).

Tabell 4.3- Krysstabell (avhengig variabel: regelbrytende atferd)

	Ingen regelbryting	Lite regelbryting	Mye regelbryting	N
Foreldrekjennskap				
Svært mye	60,7 %	32,8 %	6,5 %	85 977
Ganske mye	40,2 %	43,1 %	16,7 %	67 170
Ganske lite	22,3 %	39,6 %	38,1 %	10 594
Svært lite	14,8 %	24,0 %	61,2 %	1 136
$\chi^2 = 16909,837^* n = 164\ 877$				
Sosial støtte - foreldre				
Ja	59,5 %	33,1 %	7,4 %	73 042
Kanskje	46,1 %	40,5 %	13,4 %	59 203
Nei	32,6 %	41,6 %	25,8 %	27 657
$\chi^2 = 9145,752^* n = 159\ 902$				
Kjønn				
Gutt	42,5 %	40,8 %	16,7 %	80 958
Jente	56,8 %	33,9 %	9,3 %	80 521
$\chi^2 = 3868,111^* n = 161\ 479$				
Klassetrinn				
8. Trinn	54,8 %	35,5 %	9,7 %	54 845
9. Trinn	48,4 %	37,8 %	13,9 %	53 076
10. Trinn	44,8 %	39,0 %	16,2 %	52 034
$\chi^2 = 1536,001^* n = 159\ 955$				
Sosioøkonomisk status				
Lav SØS	47,8 %	37,1 %	15,0 %	32 473
Middels lav SØS	48,5 %	38,2 %	13,4 %	34 135
Middels SØS	51,4 %	36,7 %	12,0 %	24 912
Middels høy SØS	51,2 %	36,4 %	12,4 %	41 607
Høy SØS	48,9 %	38,5 %	12,6 %	32 407
$\chi^2 = 243,187^* n = 165\ 534$				

* $p < .001$

4.1.1 Foreldrekjennskap og regelbryting

Krysstabellanalysen viser at det er tydelige forskjeller når det gjelder fordelingen mellom regelbrytende atferd og foreldrekjennskap. Langt flere med ganske lite og svært lite

foreldrekjennskap rapporterer om mye regelbryting, med henholdsvis 38,1% og 61,2%, sammenlignet med ungdom med ganske- og svært mye foreldrekjennskap. Her er andelen på henholdsvis 6,7% og 2,3 %. Av de med svært lite foreldrekjennskap, har kun 14,8% ikke brutt regler de siste 12 månedene, i motsetning til 60,7% av de som rapporterer om svært mye. Vi kan se av tabell 4.3 at desto mer ungdom oppfatter at foreldrene har kjennskap til deres fritid, venner og venners foreldre, desto mindre er de mye involvert i regelbryting. Sammenhengen er statistisk signifikant, $\chi^2 = 16909,837$, $p < .001$. Spearmans korrelasjonsanalyse viser at sammenhengen er svak til moderat, $r_s = -.282$, $p < .001$ (Tabell 4.4). På grunn av at dataene er hentet fra en tverrsnittstudie, vil korrelasjonen være to-veis. Dette betyr at ved økning i foreldrekjennskap ses det en reduisering i mye regelbryting, men samtidig kan sammenhengen komme fra at mye regelbryting reduserer foreldrekjennskap.

Det er også undersøkt hvordan sannsynligheten for å være involvert i mye regelbryting, påvirkes av graden av foreldrekjennskap ved hjelp av logistisk regresjonsanalyse. Resultatene fra regresjonen (tabell 4.5), der hver enkelt faktor ses opp mot mye regelbryting.

Resultatene i modell 0 er ujusterte, som betyr at det ikke tas hensyn til andre variabler. Alene ser vi at sannsynligheten for å være involvert i mye regelbryting er kraftig forhøyet for gruppen melder om svært lite foreldrekjennskap sammenlignet med referansegruppen (OR=21.44; KI 18,11-25,38). P-verdien er lavere enn 0,001 og resultatene er dermed statistisk signifikante. Vi har tidligere konstatert at risikoen for at de som har foreldre med svært lite kjennskap oftere er involvert i mye regelbryting, og ser at modell 0 bekrefter dette.

Modell 1 viser sammenhengen mellom foreldrekjennskap og mye regelbryting, etter justering av bakgrunnsvariablene. Vi ser at gruppen som rapporterer om svært lite foreldrekjennskap fortsatt har en mye høyere sannsynlighet for å være involvert i mye regelbryting (OR=21.44; KI 18.11-25.38). Signifikansnivået alle verdier i foreldrekjennskap er fortsatt på $p < .001$, som forteller at foreldrekjennskap er signifikant assosiert med regelbryting. Forskjellen i sannsynlighet for de med ganske lite og svært lite foreldrekjennskap er relativt stor, som kan tyde på at små endringer i foreldrenes kjennskap kan ha stor betydning. Modellen forklarte mellom 7,2% (Cox & Snell R^2) og 13,4% (Nagelkerke R^2) av variasjonen i regelbryting, og klassifiserte korrekt i 87 % av tilfellene. Den var statistisk signifikant, $\chi^2 = 11699,511$ (6 df, $p < .001$).

Tabell 4.4 - Logistisk regresjon (avhengig variabel: mye regelbryting)

Mye regelbrytende atferd
OR (99% Konfidensintervall)

	Modell 0	Modell 1	Modell 2	Modell 3
Foreldrekjennskap				
Svært mye (ref.)	1	1	1	1
Ganske mye	2,88 (2,79-3,98)*	2,73 (2,60-2,85)*		2,38 (2,27-2,50)*
Ganske lite	8,81 (8,40-9,24)*	8,16 (7,65-8,72)*		5,97 (5,47-6,40)*
Svært lite	22,58 (19,98-25,52)*	21,44 (18,11-25,38)*		13,97 (11,67-16,72)*
Støtte – foreldre				
Ja (ref.)	1		1	1
Kanskje	1,94 (1,87-2,02)*		1,97 (1,87-2,07)*	1,61 (1,53-1,69)*
Nei	4,34 (4,18-4,51)*		4,50 (4,26-4,75)*	2,87 (2,71-3,04)*
Kjønn				
Jente (ref.)	1	1	1	1
Gutt	1,95 (1,87-2,03)*	1,82 (1,75-1,90)*	2,14 (2,05-2,23)*	1,98 (1,90-2,07)*
Klassetrinn				
Lav til høy	1,33 (1,30-1,36)*	1,27 (1,24-1,30)*	1,24 (1,21-1,27)*	1,22 (1,19-1,25)*
Sosioøkonomisk status				
Høy til lav	1,05 (1,04-1,07)*	1,01 (1,00-1,03) ^{NS}	1,02 (1,00-1,03) ^{NS}	1,00 (0,99-1,01) ^{NS}
		Cox & Snell .072	Cox & Snell .052	Cox & Snell .086
		Nagelkerke .134	Nagelkerke .097	Nagelkerke 0,161
		(n=155504)	(n=150839)	(n=150458)

* P < .001

NS p > .001

Modell 0: Ujustert

Modell 1: Foreldrekjennskap, kjønn, alder og SØS

Modell 2: Støtte fra foreldre, kjønn, alder og SØS

Modell 3: Foreldrekjennskap og støtte fra foreldre, alder og SØS

4.1.2 Støtte fra foreldre og regelbryting

Av ungdom som har minst støtte fra foreldrene, og krysset av for «Nei» da de tok stilling spørsmålet «Tenk deg at du har et personlig problem og føler deg utafør og trist. Hvem ville du snakke med, søke hjelp hos? – Foreldre», svarer 25,8 % at de samtidig er involvert i mye regelbryting, i motsetning til kun 7,4 % av de som svarer at de helt sikkert ville snakket med foreldrene sine. Rundt halvparten i gruppene som svarer ja og kanskje på spørsmålet har ikke brutt regler. Sammenhengen mellom støtte fra foreldrene og regelbryting er signifikante $\chi^2 = 9145,752$, $p < .001$, $n = 159\ 902$. Sammenhengen er svak til moderat som vi ser av spearman

korrelasjonsanalyse, $r_s = -.224$, $p < .001$, og sier noe om at mer støtte opptrer oftere med lite/ingen regelbryting. Assosiasjonen er derimot noe svakere enn for assosiasjonen mellom regelbryting og foreldrekjennskap.

Regresjonsanalysen viser at manglende støtte fra foreldre er signifikant assosiert med mye regelbryting ($p < .001$). Uten hensyn til andre variabler ser vi at risikoen er 4,34 ganger høyere for at de som opplever lite støtte er involvert i mye regelbryting. Når det ble kontrollert for bakgrunnsvariabler i modell 2, er risikoen for at ungdom som melder om at de ikke ville snakket med foreldrene er involvert i mye regelbryting er 4,5 ganger høyere enn for de som helt sikkert ville snakket med foreldrene. Modellen var statistisk signifikant, $\chi^2 = 8043,328$ (5 df, $p < .001$). Modellen forklarer mellom 5,2% (Cox & Snell R^2) og 9,7% (Nagelkerke R^2) av variasjonen i regelbryting, og klassifiserte korrekt i 87,2% av tilfellene.

Støtte fra foreldre og foreldrekjennskap

Vi ser at støtte fra foreldre og foreldrekjennskap har en signifikant, men svak til moderat positiv sammenheng, $r_s = .286$, $p < .001$. Når samtlige variabler blir tatt med i modellen, ser vi en lavere sannsynlighet for at de som ikke opplever støtte er involvert i mye regelbryting (OR=2,87; KI 2,71-3,04). Det samme ser vi for gruppen med svært lite foreldrekjennskap, hvor det er en betydelig redusert oddsratio når det i tillegg blir kontrollert for støtte fra foreldre (OR=13,97; KI 11,67-16,72). Den fulle modellen forklarte mellom 8,6% (Cox & Snell R^2) og 16,1% (Nagelkerke R^2) av variasjonen i regelbryting, og det klassifiserte korrekt i 87,3% av tilfellene. Modellen var statistisk signifikant, $\chi^2 = 13539,508$ (8 df, $p < .001$). Resultatene i den fulle modellen kan peke i retning av at støtte og foreldrekjennskap, gjensidig påvirker hverandres forklaring på mye regelbryting.

4.2 Oppsummering

Det første funnet viste at det var en mindre andel som hadde utøvet mye regelbryting, og at ungdom flest ikke hadde vært involvert i regelbryting. Det er viktig å understreke at dette resultatet gjelder samlet for alle respondentene, på tvers av kjønn og alder. Dette peker på at noen er mer tilbøyelige til å involveres i regelbryting, noe som kan ha ulike forklaringer.

Det er funnet at gutter oftere er involvert i mye regelbryting enn hva jentene er. Dette funnet er ventet utfra tidligere forskning. Økende alder viste en sammenheng med mer regelbryting. Det er ikke differensiert på kjønn, dermed gjelder resultatene for begge kjønn samlet. Videre fant regresjonsanalysen at lite foreldrekjennskap i sterk grad predikerte for mye regelbryting. Dette funnet samsvarer med tidligere forskning, og peker på at ungdom som har foreldre med lite oversikt i langt større grad bryter reglene.

Støtte fra foreldre viste å sammenheng med regelbryting, og korrelasjonsanalysen viser at økende opplevd støtte reduserer samtidig regelbryting. Det ble i tillegg funnet at lite opplevd støtte predikerte for mye regelbryting. Det meste av forskning peker også på sammenhengen mellom støtte og regelbryting, selv om noe forskning viser at den sammenheng mellom mye støtte og regelbryting.

Til slutt fant jeg at det var en positiv sammenheng mellom foreldrekjennskap og støtte fra foreldre. Resultatene fra regresjonsanalysen fant at sannsynligheten for mye regelbryting ble mindre for både lite foreldrekjennskap og lite opplevd støtte, når disse ble kontrollert for hverandre.

5 Diskusjon

I denne oppgaven har jeg vist at regelbryting hos ungdom, i perioder blir satt på dagsorden i media, og at dette blir tydelig når regelbrudd først er konstatert. I offentlige dokumenter løftes foreldrenes viktige rolle frem når det kommer til å forhindre regelbryting. Jeg har vist til forskning, som peker på sammenhengene mellom foreldrekjennskap, støtte fra foreldre og regelbryting. Videre har jeg presentert to teorier som har ulike perspektiver på hvordan tilknytning og barn-foreldrerelasjon kan forklare regelbryting. I dette kapitlet vil jeg diskutere funnene, lys av aktuell forskning og teori på området. Avslutningsvis vil jeg reflektere over mulige metodiske svakheter og begrensninger ved undersøkelsen.

5.1 Utbredelse av regelbryting og forskjeller i kjønn, alder og sosioøkonomisk status

Analysene avdekker at det er få ungdom har gjort mye regelbryting. Dette samsvarer med Bakken et al. (2016) sine funn, om at det kun er en liten gruppe som utfører det meste av regelbrytingen. At over halvparten av utvalget har vært involvert i noe regelbryting, kan ses i sammenheng med den tilbøyeligheten ungdom har til å presse grensene for hva som anses som akseptabelt (Øia, 2013). Samtidig samsvarer det med hvordan de kognitive prosessene, påvirker evnen til å regulere atferd og kontrollere impulsene. Siden ikke alle har gjort minst noe regelbryting, kan dette peke i retning av at flere faktorer enn rene kognitive funksjoner er med å styrer ungdommen sin involvering i regelbryting. Gitt at alle ungdommene har kommet i situasjoner, hvor de har hatt mulighet til å bryte reglene, kan både individets kognitive modning og påvirkning fra jevnaldrende virke styrende på hvordan de håndterte situasjonen (Steinberg, 2005).

Ser vi derimot resultatet opp mot ung i Oslo undersøkelsen for 2018, ser vi at andelen ungdom i langt mindre grad bryter reglene. Måten regelbryting måles er ulik, hvor ung i Oslo undersøkelsen har et større spørsmålsbatteri. I tillegg er skolenivåene ungdomsskole og videregående slått sammen, og det er rimelig å anta at forekomsten av regelbryting er høyere for gruppen som går på videregående (De Haan et al., 2012; Sorbring et al., 2021).

I ISRD studien fra 2005 og 2007 ble det vist at Norge hadde lavere prevalens av regelbryting hos ungdom i 7 - 9 klasse, enn de fleste europeiske land (Enzmann et al., 2010). Utvalget var sparsomt på ca. 2100 elever per land, samtidig har det vært mye utvikling i samfunnet siden den gang. Ved å sammenligne funnene fra min studie opp mot nyere studier, finner vi at frekvensen for regelbryting hos norske ungdomsskoleelever er større enn i eksempelvis Finland i 2018 og Nederland i 2015 (Knaappila et al., 2019; van der Laan et al., 2021). Til tross for at Bakken (2021), viser nedgang av regelbryting hos norsk ungdom etter 2011, kan nedgangen i de nevnte landene ha vært større. De kognitive prosessene vil være tilnærmet de samme for de nevnte landene, og vi må dermed se etter andre forklaringer til denne forskjellen i regelbryting. Kulturelle forskjeller i hvordan samfunnet er bygget opp og forskjeller i oppdragelse, kan være relevante faktorer som påvirker involvering i regelbryting hos ungdom.

Kjønnsforskjeller i regelbryting

Det ble observert at gutter er overrepresentert når det kommer til regelbryting i helhet. Hos jentene viste det seg at over halvparten ikke har gjort noe regelbryting. Tidligere studier understøtter funnene om at flere gutter enn jenter, er involvert i ulike former for regelbrytende atferd (Bakken et al., 2016; Henriksen et al., 2022; Junger-Tas et al., 2004). Kognitiv modning starter oftere tidligere hos jenter, og det vi ser her kan antyde på at jentene i større grad har evnen til å regulere sine impulser. Kerr og Stattin (2000) undersøkte forholdet mellom foreldrekjennskap og regelbrytende atferd, og hvordan ungdommens åpenhet påvirket foreldrekjennskap. De avdekket at gutter i større grad er involvert i regelbryting, i tillegg til at jenter rapporterte om mer åpenhet og foreldrekjennskap. Åpenhet hos jentene kan være en faktor som viser trygg tilknytning til foreldrene, noe som har vist seg å være beskyttende mot å involvere seg i regelbryting (Allen et al., 2002; Junger-Tas et al., 2004).

Gutter derimot virker ifølge Junger-Tas et al. (2004) å respondere bedre på foreldrekontroll. Resultatene mine kan antyde det samme. I tillegg kan pubertetsstart og kognitiv modning, bidra med å forklare forskjellen i regelbryting mellom gutter og jenter. Siden pubertetsstart synes å initiere til risikoatferd og spenningssøken, kan det tenkes kjønnsforskjellene finner noe forklaring der (Steinberg, 2005). Jenter kommer oftere i puberteten på slutten av barneskolen eller begynnelsen på ungdomsskolen, en periode hvor foreldre fortsatt opprettholder en viss grad av kontroll. Guttene har sin pubertetsstart noe senere, gjerne i

midten av ungdomskolen. Når barna blir ungdom får de frihet til å bevege seg mer fritt og ta egne valg (Sorbring et al., 2021). Siden gutter i langt større grad enn jenter responderer bedre på direkte kontroll, vil økte frihet i ungdomsalderen kunne forklare noe av kjønnsforskjellen i regelbryting.

En annen mulig forklaring på hvorfor gutter i større grad rapporterer om mye regelbryting, kan være at samfunnet har andre forventninger til guttenes atferd. Det er dokumentert fra Adams og Coltrane (2005) at gutter forventes å være mer fysiske og risikovillige. Jenter derimot forventes å forholde seg rolige, være lydige og ydmyke. Når samfunnets forventninger bygger opp under et inntrykk av at regelbryting hos gutter er normen, vil det bli vanskeligere å hindre atferden.

Aldersforskjeller i regelbryting

Resultatene finner at andelen som ikke har gjort noe regelbryting reduseres fra 8 trinn til 10 trinn, samtidig som andelen med mye regelbryting øker. Andelen som har gjort litt regelbryting, ligger relativt stabilt over alle tre klassetrinn. At det er aldersforskjeller når det kommer til regelbryting er tydelig dokumentert av Bakken (2018). Foreldre reduserer deres kontroll når barnet går inn i ungdomsalderen (Keijsers et al., 2009; Sorbring et al., 2021). Noe som trolig kan påvirker foreldrekjennskap, hvis man tenker kontroll i form av god oversikt og tydelige rammer. Samtidig ses det en reduisering i støtte fra foreldre hos både gutter og jenter ved økende alder, som kan tyde på at foreldre trekker seg tilbake eller at ungdom trekker seg unna (De Kemp et al., 2006).

Ungdom er forventet å forvalte denne friheten i samme periode som de skal finne sin plass i samfunnet, og deres kognitive evne til å kontrollere følelser og impulser ikke er ferdigutviklet. Pubertetens inntog påvirker ungdom på de fleste områder, samtidig som de skal skape sin egen identitet og ta mer beslutninger på egne vegne (Arnett, 2007; Aase et al., 2020). Innflytelsen foreldre i stor grad har hatt, blir vanskeligere å opprettholde da ungdom i større grad søker seg ut mot jevnaldrende (Christie, 1982; Scott et al., 2011; Steinberg, 2005). Det kan antas at økt frihet kombinert med kognitiv fungering og påvirkning fra jevnaldrende åpner for muligheten til å involvere seg i regelbryting.

Sosioøkonomiske forskjeller i regelbryting

Sosioøkonomisk status er et element som har vært sett på, og funnet relevant i forskning for å forstå regelbrytende atferd hos ungdom. Jeg finner i analysene at lav sosioøkonomisk status i svært liten grad øker sannsynligheten for mye regelbryting. Samtidig ser man i regresjonsanalysen at funnene ikke er signifikante. Disse funnene finner støtte i annen forskning (Agnew et al., 2008; Hirschi, 1969). Sosioøkonomisk status hos barn og unge måles med utgangspunkt i egenskaper hos foreldrene, og er dermed ikke noe ungdommen selv kan påvirke. Den manglende evnen ungdom har til å regulere atferd, har ingen direkte påvirkning på den sosioøkonomiske statusen. Men derimot kan sosioøkonomisk status kan være relevant ved at det påvirker foreldrenes evne til å yte omsorg og følge opp ungdommen (Banovcinova et al., 2014; Bowlby, 1969; Bøe, 2015). Dette kan forårsake stress hos foreldrene, og føre til foreldreatferd som påvirker ungdommens kognitive funksjon.

Banovcinova et al. (2014) utforsker fattigdom ut fra et rent økonomisk perspektiv. Det er ikke gitt at SØS i min studie måler familiens økonomiske situasjon, for eksempel kan foreldre være høyt utdannet men være arbeidsløs og dermed ha liten inntekt. Økonomiske stress kan oppleves både alle sosiale lag (Agnew et al., 2008). På en annen side ser jeg av mine funn at andelen som utøver mye regelbryting ved middels høy og høy sosioøkonomisk status, ligger litt høyere enn for de med middels SØS. Dette støttes av tidligere forskning av Wright et al. (1999), som finner at regelbryting i større grad kan tilegnes spenningssøken.

Funnene tyder på at mye regelbryting er et lite utbredt problem i ungdomsgruppen som har svart på ungdataundersøkelsen. Mindre kontroll fra foreldre, kombinert med kognitiv utvikling og forventninger i samfunnet, kan forklare noe av kjønnsforskjellene i regelbryting. Den økte friheten kan forklare noe av bakgrunnen for at regelbryting øker med alder. Sosioøkonomisk status ser ikke ut å ha betydning for hvorvidt ungdom er involvert i regelbryting.

5.2 Forholdet mellom foreldrekjennskap og regelbryting

Foreldrekjennskap blir trukket frem i forskningslitteraturen som den faktoren som i størst grad predikerer og samvarierer med regelbryting (Hoeve et al., 2009; Keijsers et al., 2010; Kerr &

Stattin, 2000; Laird et al., 2003; Murray & Farrington, 2010; Scheuerman et al., 2019; Willoughby & Hamza, 2011). Dermed var det ingen stor overraskelse at resultatene som er presentert i denne oppgaven viste det samme. Det foreligger ingen klare svar på hvorfor man kan se sammenheng mellom regelbryting og foreldrekjennskap, men noe av forklaringen kan ligge i hvordan variablene er konstruert, og forhold ved utvalgene som er studert. Hovedvekten av studier er rettet mot grupper som allerede er identifisert som regelbrytende, men forskning som er rettet mot den generelle ungdomspopulasjonen viser samme assosiasjon mellom regelbryting og foreldrekjennskap.

I litteraturen rundt foreldrenes oversikt til sine ungdommen sitt liv og hvordan dette kan ses i sammenheng blant annet regelbryting, har hovedvekten blitt lagt under begrepet foreldremonitorering. Det har i den senere tiden blitt stilt spørsmål til hvordan begrepet har blitt brukt og hvilke konklusjoner som kan trekkes. Kerr og Stattin (2000) pekte på at forskere i stor grad konkluderte med foreldrene burde øke sine anstrengelser, i et ledd for å øke foreldrekjennskap. Det er lett å forstå denne kritikken, all den tid spørsmålene stort sett har vært rettet mot å identifisere grad av oversikt, uten å stille spørsmål om hvordan oversikten har blitt etablert. Kerr og Stattin (2000) hevder at foreldrekjennskap kan etableres gjennom åpenhet hos ungdommen, oppfordring fra foreldre og foreldrekontroll.

Flere forskere har med dette utgangspunktet funnet støtte til Kerr og Stattin sin kritikk, ved å avdekke at foreldrekjennskap gjennom åpenhet har en større forklaringsverdi på regelbryting (Hoeve et al., 2009; Keijsers et al., 2010; Kerr & Stattin, 2000; Laird et al., 2003; Murray & Farrington, 2010; Scheuerman et al., 2019; Willoughby & Hamza, 2011). Det betydelige fokuset på åpenhet som en ungdomsdreven prosess, har blitt møtt med bekymring fra blant annet Fletcher et al. (2004). Han stiller spørsmål om foreldrenes rolle får mindre forklaringskraft og betydning ved å kun se på foreldrekjennskap gjennom åpenhet hos ungdom. Det er et rimelig argument, men selv Kerr og Stattin (2000) identifiserte at foreldreatferd vise sammenheng med foreldrekjennskap selv om disse funnene ble noe nedtonet i deres konklusjon.

Hvorfor har foreldrekjennskap såpass tydelig sammenheng med regelbryting? En mulig forklaring er at manglende oversikt fører til redusert mulighet for å gripe inn. Hvis foreldre ikke vet hvor eller hvem ungdommen er sammen med, vil den ikke kunne fange opp og korrigere om han/hun eksempelvis er med avvikende venner, er i miljøer med positiv

holdning til regelbryting eller har begynt med regelbrudd (Nilsson, 2016; Walters, 2018). Forklaringen legger ikke føringer på hvilke faktorer som fører til foreldrekjennskap, og gir dermed lite informasjon om hvorfor åpenhet, oppfordring og foreldrekontroll har vist ulike forklaringsverdi på sammenhengen mellom foreldrekjennskap og regelbryting. Denne forklaringen kan ses i retning av tilknytningsteorien, der Bowlby beskriver foreldrenes rolle som en viktig del av den sosiale og emosjonelle utviklingen. Det er nødvendig for foreldre å ha oversikt over barnets liv for å kunne gi nødvendig beskyttelse. Involvering i regelbryting er forbundet med fare både på kort og lang sikt, der korrigerende eller veiledning er måter å gi beskyttelse på. Samtidig vil foreldre legge grunnlaget for hvordan barna ser på seg selv og andre, læring av adekvate reaksjonsformer gjennom blant annet foreldreatferd. Det er studier som viser at ungdom med trygg tilknytning i langt mindre grad er involvert i regelbryting, selv om deres alder tilsier at de skal ha mindre evne til å regulere atferden.

En annen forklaring til denne sammenhengen kan ses med utgangspunkt i teori om sosial kontroll. Her ses foreldrekjennskap som et uttrykk for båndet mellom ungdom og deres foreldre. Dette påvirker dermed deres integrerte moral og deres indre antagelser om hva foreldrene måtte mene eller gjøre hvis de involverer seg i regelbrudd (Hirschi, 1969; Kerr & Stattin, 2000). Det er dermed ikke foreldrenes inngripen som forklarer sammenhengen, men hvordan atferd reguleres for å ikke bryte med foreldrenes forventninger eller egne forventninger om hvilke konsekvenser det kan utsettes for. Samtidig er det rimelig å anta at ungdom som har vokst opp med foreldre som har avvikende verdier eksempelvis er positive til regelbryting eller negative til autoriteter, noe som kan forklare hvorfor noen med mye foreldrekjennskap er involvert i mye regelbryting.

Tidligere var det vanlig å markere avstand fra foreldrene, som et ledd i løsrivningsprosessen i overgangen mellom barndom og voksenlivet. Foreldrene hadde kanskje mindre oversikt, og var dermed ikke i posisjon til å verken gripe inn eller veilede ungdommen på riktig spor. Man ser at ungdom er mer hjemme og i tettere relasjon med foreldrene sine, som gjør det enklere for foreldre å være til stede samt ha nødvendig oversikt (Bakken, 2021). Mine funn er begrenset til foreldrekjennskap alene, og det er ikke gjort undersøkelser som sier noe om hvordan foreldrekjennskap er etablert, eller hvordan ungdom begrunner hvorfor/hvorfor ikke de velger å bryte regler. Mine funn vil plassere seg blant forskningen som finner at det er en sammenheng mellom foreldrekjennskap og regelbryting.

Selv om det i denne oppgaven ikke blir sett på hvilke forhold som ligger til grunn for foreldrekjennskap, er det relevant å diskutere da det omfavner problemstillingen. En av faktorene som trekkes frem i å forklare hvordan foreldrekjennskap, henger sammen med regelbryting er ungdom sin villighet til å dele informasjon. Flere studier har undersøkt hvordan åpenhet kan relatere til foreldrekjennskap, deriblant Kerr og Stattin (2000). De finner at deling av informasjon, ser ut til å være helt avgjørende for optimal foreldrekjennskap og dets effekt på regelbrytende atferd. Ungdom som er åpne med foreldrene, legger til rette for at foreldrene får mulighet til å komme med råd og korrigeringer.

Samtidig vil åpenhet skape arenaer for dialog og samhandling mellom ungdom og foreldre (Padilla-Walker & Son, 2019). Dette kan styrke den emosjonelle tilknytningen som Hirschi (1949) ser på førende på uformell kontroll. Trygg tilknytning antas å stimulere til åpenhet hos ungdommen, gjennom hvordan de opplever å bli sett og møtt av sine foreldre. Hvis de har tillit til at foreldrene forvalter informasjonen på en adekvat og omsorgsfull måte, vil trolig ikke terskelen for å dele bli spesielt høy (Bowlby, 1949). Selv om tilknytning, nærhet og varme kan bidra til økt informasjonsdeling, bør det fortsatt settes grenser og forventninger til atferd. Uten grenser og rammer vil ikke ungdom kunne vite at de er på «ville veier», samtidig må grensene justeres med utgangspunkt i utvikling og modenhet (Bowlby, 1969; Hirschi, 1969).

Utspørring og oppfordring til å dele informasjon, har vist å øke både foreldrekjennskap og regelbryting. Flere har prøvd å komme med forklaring på denne effekten. Invadering og mangelfull tillit fra foreldrene kan bidra til redusert emosjonell tilknytning, hvor troen på foreldrenes verdier og normer reduseres og det sosiale båndet som hindrer regelbryting forvitrer (Hirschi, 1969). I tillegg kan det bidra til at de får en negativ oppfattelse seg selv og andre, noe som kan destabiliserer en i utgangspunktet trygg tilknytning (Bartholomew & Horowitz, 1991). Flere studier viser at for mye overvåkning, utspørringer og rigide regler kan oppleves som invadering, hvor ungdommen involverer seg med avvikende venner eller regelbryting som en strategi for å holde på autonomien (Scheuerman et al., 2019). I dagens samfunn er mulighetene til å følge ungdommers liv økt betraktelig, med innføring av mobiltelefoner og sosiale medier. Det skal ikke mer enn noen tastetrykk før foreldrene har funnet ut hvor ungdommen er og kanskje hvem den er med. Hvis denne overvåkingen blir for intens, kan det resultere i ungdom som velger å holde tilbake eller skjule informasjon fra sine foreldre.

Streng kontroll og overdrevne sanksjoner kan virke hemmende på både den kognitive utviklingen. Samtidig kan dette påvirke foreldrekjennskap gjennom at ungdommen aktivt velger å skjule informasjon gjennom løgn og hindringer. Det er sett at psykologisk kontroll øker involvering i regelbryting (De Kemp et al., 2006). Hvis foreldrene samtidig aktivt påfører ungdommen skyld og skam gjennom foreldreatferden, har dette vist seg å ha sammenheng med høyere forekomst av regelbryting. (Hoeve et al., 2009).

Hovedfunnene viser at ungdom flest oppfatter at foreldrene har god foreldrekjennskap, mens gruppen som har en oppfattelse av lite foreldrekjennskap er oftere involvert i mye regelbryting. Tilknytning mellom ungdom og foreldre, kan peke på noe av sammenhengene mellom foreldrekjennskap og regelbryting. Både det sosiologiske perspektivet til Hirschi og det utviklingspsykologiske perspektivet til Bowlby støtter funnene. Selv om det ikke er analysert, har jeg diskutert hvordan foreldreatferd kan påvirke foreldrekjennskap gjennom faktorene åpenhet, oppfordring og foreldrekontroll som avdekket av Kerr og Stattin (2000). Mye tyder på at åpenhet hos ungdom er å foretrekke, fremfor aktiv monitorering for å fremme foreldrekjennskap, men foreldre kan påvirke i hvor stor grad ungdommen vil dele informasjon. For mye oversikt og kontroll derimot, skaffet gjennom overvåkning, avhør og rigide grenser er i noen studier vist å føre til økt regelbryting.

5.3 Forholdet mellom støtte fra foreldre og regelbryting

Det er tidligere vist at støtte fra foreldre, handler om hvilken tillit ungdom har til at foreldrene er tilgjengelige, og om de kan forvente at støtten de får er nyttig (Rivers & Sanford, 2020). Siden det ikke hersker noen helhetlig forståelse av hvordan begrepet skal konstrueres, vil jeg forklare hvordan opplevd støtte kan forstås ved å trekke paralleller til tilknytningsteorien. Bowlby (1949) beskriver prinsippene å se, anerkjenne og bekrefte som essensielle for sosial og emosjonell utvikling.

Barn som blir sett av foreldrene sine, vil danne indre beskrivelser av at foreldrene er tilgjengelige for kontakt. Opplever de derimot foreldre som avfeier eller ignorerer dem, vil terskelen for å ta kontakt blir høyere. Det å ha foreldre som er fysisk og emosjonelt tilgjengelige og som de kan dele personlige tanker og opplevelser med, vil kunne bidra til økt

forutsigbarhet og opplevelse av å bli forstått og respektert (Kvello, 2015; Padilla-Walker & Son, 2019; Scott et al., 2011). Den andre komponenten som utgjør opplevd støtte handler om de forventer at støtten man får er adekvat. Dette viser til tidligere erfaringer ungdommen har i tilsvarende situasjoner. Samtidig vil dette kunne øke tilknytning og bidra til at ungdommen vet hva de kan forvente av foreldrene hvis de velger å dele informasjon om sitt indre liv og sine gjøremål (Ainsworth, 1989; Bowlby, 1969). Ble deres problem anerkjent og bekreftet, fikk de tilstrekkelig hjelp og veiledning, fikk det positive eller negative konsekvenser.

Det er rimelig å tenke seg at ungdom som tidligere har blitt møtt med avvisning, manglende forståelse, latterliggjøring eller straff når de har henvendt seg til foreldrene for støtte ikke vil gjøre dette igjen. Størsteparten av ungdommene svarer at de helt sikkert vil snakke med foreldrene sine, noe kan bety at de har erfaringer fra tidligere at de blir møtt ut fra Bowlby (1969) sine prinsipper. En litt lavere andel ungdom svarer kanskje, på samme spørsmål. Dette betyr ikke nødvendigvis at de har blitt møtt noe dårligere enn foregående gruppe, derimot kan det handle om at de i langt større grad søker jevnaldrende for støtte og at det differensieres i hvem man snakker med hva om. At nærmere en femtedel av ungdomsgruppen svarer nei til samme spørsmål, kan handle om hvordan de forstår spørsmålet, mens noen kan ha opplevd at de ikke kan stole på at foreldrene er tilgjengelige, eller anerkjenner følelsene deres.

Mine funn viser at det er en sammenheng mellom mye støtte fra foreldre og lite regelbryting. Flere studier har funnet at det er en sammenheng, men ingen kan konkludere med at det er en direkte effekt (Baudat et al., 2020; Cutrín et al., 2021; De Kemp et al., 2006; Keijsers et al., 2009). En mulig forklaring på denne sammenhengen, kan ligge i at støtte fra foreldre påvirker andre faktorer som kan dempe involvering i regelbryting. Ungdom som snakker med foreldrene sine om personlige problemer, åpner opp for dialog og gir foreldrene mulighet til å komme med råd og veiledning. I tillegg kan det føre til økt foreldrekjennskap, noe jeg vil komme tilbake til litt senere i teksten.

En annen forklaring på hvorfor støtte fra foreldre har en sammenheng med regelbryting kan handle om tilknytningen mellom ungdom og dets forelder. Ungdom som føler seg sett, anerkjent og bekreftet, kan oppleve å være betydningsfulle mennesker som fortjener å ha det bra. Selv om regelbryting kan ses på som et verktøy for å nå til umiddelbar tilfredsstillelse, eller unngå ubehag, vil konsekvensene i de fleste tilfeller ikke være det. Som tidligere beskrevet viser Steinberg (2005), at ungdom har samme risikoforståelse som unge voksne.

Derimot tar de ikke nødvendigvis konsekvensene inn i beregning når de står ovenfor et valg. Dette kan derfor antas at støtte kan speile hvilken tilknytning det er mellom foreldre og barn. Barn og unge med en trygg tilknytning, lærer seg å i større grad regulerer seg og dermed styre impulser (Ainsworth, 1989).

Siden sammenhengen mellom støtte fra foreldre og regelbryting kan ses begge veier, hvor mye regelbryting har en sammenheng mellom lite støtte vil jeg presentere en alternativ forklaring til dette. Flere har pekt på at regelbryting kan bidra til negative følelser hos foreldrene, som sinne, skam og oppgitthet (Laird et al., 2003; Vaughan et al., 2022). Disse følelsene kan bidra til brudd i tilknytning og tillit, samtidig som foreldrene trekker seg tilbake for å unngå konfrontasjoner og ytterligere negative følelser. Dette kan gjøre foreldrene utilgjengelige for ungdommen, og dermed oppleves som lite støttende. Som tidligere nevnt, ses det en sammenheng mellom regelbryting og foreldrekjennskap, og en kan dermed tenke seg at redusert støtte fra foreldre med påfølgende tilbaketrekking og negative følelser, setter begrensninger på ungdommens åpenhet. Dette kan føre til at ungdommen får et negativt syn på seg selv og redusert tillit til andre (Bartholomew & Horowitz, 1991). Ser vi dette i sammenheng med sosial kontrollteori, så kan det bety at regelbryting i seg selv kan bidra til svake bånd og dermed fungere selvforsterkende (Hirschi, 1969).

Resultatene mine samsvarer derimot ikke med resultatene til Cutrín et al. (2017), som finner at mye støtte viser en sammenheng med mye regelbryting, når det ble sett direkte opp mot regelbryting. Hos Cutrín et al. (2017) måles støtte ut fra hvordan ungdommen oppfatter av støtte gjennom varme og nærhet, mens det i min studie måles hvordan de oppfatter opplevd støtte. Varme handler om hvordan foreldrene møter barnet, om barnet føler seg elsket og får dekket sine emosjonelle behov. Både varme og opplevd støtte har elementer av å bli sett, anerkjent og bekreftet, og det kan antas at de får frem det samme aspektet. I tillegg ble studien gjennomført i Spania og det må dermed tas høyde for kulturelle forskjeller iblant annet barneoppdragelse. Argumentasjonen for hvorfor de finner denne sammenhengen er høyst interessant. Mye støtte kan oppfattes av ungdommen som form for legitimering av allerede etablert avvikende atferd og omgangskrets. Tilsvarende sammenheng mellom støtte og regelbryting, finner i tillegg Keijsers et al. (2009), men først når det ses sammen med grad av kontroll. Her antas det derimot at sterkt støttende foreldre øker kontrollen hvis de avdekker avvikende atferd, som igjen fører til økt regelbrudd. Det ses som sannsynlig at det er

kontrollkomponenten som påvirker involvering i regelbryting. Mine funn tilsier dermed at opplevd støtte, trolig ikke bidrar til legitimering av regelbryting hos ungdom i Norge.

Støtte fra foreldre er vist å ha en positiv sammenheng med foreldrekjennskap. Opplevd støtte kan bidra til en tettere tilknytning til foreldrene, gjennom opplevelsen av å bli forstått, akseptert og respektert. Det kan antas at støtte fra foreldre ikke har en direkte sammenheng med regelbryting, men påvirker andre faktorer. På en annen side kan for mye støtte hos ungdom med etablerte avvikende handlinger og holdninger, oppleves som en legitimering hos ungdommen, men dette ses ikke i min studie.

5.4 Sammenhengen mellom støtte fra foreldre og foreldrekjennskap.

Som beskrevet tidligere har forskning vist at støtte fra foreldre, sannsynlig påvirker andre faktorer som kan ses i sammenheng med regelbryting. Mine funn avdekket at støtte fra foreldre og foreldrekjennskap, hadde en positiv sammenheng med hverandre. Flere studier har sett tilsvarende sammenheng (Baudat et al., 2020; Fernandez et al., 2021; Padilla-Walker & Son, 2019). Ved å se på støtte fra foreldre som tilknytning, kan en mulig forklaring til denne sammenhengen være ungdom som er trygge på at foreldrene er forutsigbare i måten de tar imot og håndterer informasjonen, har mindre terskel i å dele. Som tidligere diskutert synes åpenhet å være sterkt knyttet til foreldrekjennskap. Selv om Kerr og Stattin (2000) ser på åpenhet hovedsakelig som en ungdomsdreven prosess, beskriver de foreldreatferd som kan tilrettelegge for åpenhet. De vektlegger at foreldre kan skape et støttende miljø, viser interesse for barna og opprettholder dette inn i ungdomsalderen.

Vaughan et al. (2022) mener på sin side at foreldre som etterspør informasjon, viser de at de er tilgjengelige for dialog. Fernandez et al. (2021) fant at foreldres oppfordring til å dele informasjon, hadde en viss sammenheng med foreldrekjennskap. De relaterer dette til at foreldre som spør om livet til sin ungdom kunne oppfattes som at de bryr seg og ønsker å være en del av det. Dette peker i retning av at oppfordring kan øke tilknytning. På en annen side kan en økning i foreldrenes oppfordring til dele bli oppfattet som mistenkelig og masete, som deretter kan svekke tillit og tilknytning (Vaughan et al., 2022). Dette viser viktigheten av at foreldre er tilgjengelige, nysgjerrige og viser at de er interessert allerede når barna er små, og opprettholder dette selv inn i ungdomsalderen. Endringer i hvordan foreldre viser seg

støttende, kan føre til usikkerhet og opplevelse av liten tillit. Tillit kan tenkes å påvirke hvilke forventninger ungdommen har til foreldrene. Som sett av Laird og Marrero (2010) kan lite tillit ses i sammenheng med økt hemmeligholdelse, og dermed redusert foreldrekjennskap.

Funnene mine finner en mulig sammenheng mellom støtte fra foreldre og foreldrekjennskap, noe flere studier har sett. Mye av forklaringen kan relateres til hvordan støtte fra foreldre bidrar til økt foreldrekjennskap.

5.5 Begrensninger i oppgaven

Datamaterialet som ble brukt i oppgaven er hentet fra ungdomsundersøkelsene, som ble gjennomført i perioden 2017-2019. Utvalget som ble er trukket ut er ungdomsskoleelever, med en alder på 13-15 år avhengig av når på året undersøkelsen ble gjennomført.

Undersøkelsen er en tverrsnittstudie, som avdekker informantenes livssituasjon på det gitte tidspunktet undersøkelsen gjennomføres. Dette kan føre til at man mister informasjon om endringer over tid, og det gir oss ikke muligheten til å si noe om årsakssammenhenger. Selv om det vises at kun et fåtall av informantene er involvert i mye regelbryting, gjelder dette regelbryting de 12 foregående månedene i forkant av spørreundersøkelsens gjennomføring. Vi får ikke noe innsikt i regelbryting lenger bakover, eller fremover i tid, samtidig som vi heller ikke vet noe om endringer som kan ha påvirket dette i forkant eller i løpet av disse 12 månedene. Funnene viser en samvariasjon mellom regelbryting og foreldrekjennskap, foreldrekjennskap og støtte fra foreldre. Det vi derimot ikke kan finne i tverrsnittstudier er i hvilken retning de eventuelt påvirker hverandre.

Som tidligere nevnt er det flere faktorer som påvirker grad av foreldrekjennskap, deriblant aktiv foreldreatferd og villighet til å dele informasjon. Dette hadde vært relevante og interessante faktorer å se nærmere på. Siden denne oppgaven baserte seg på de fastlagte spørsmålene i ungdomsundersøkelsen har dette vært faktorer som ikke var mulig å undersøke. Ungdom sin villighet til å dele informasjon finner vi i en av ungdomsundersøkelsens tilleggsmoduler, men på grunn av et lite representativt utvalg er det valgt å ikke se på dette.

Ved å samle alle spørsmål om regelbryting, skiller man ikke mellom typer regelbrudd eller alvorlighetsgrad. Kan man eksempelvis anta at foreldrekjennskap har større sammenheng med

«borte hele natten» enn hva det har med «stjålet på butikken? Det ble sett bort fra å behandle spørsmålene separat, da det var fenomenet regelbryting som sådan som var ønskelig å undersøke.

Spørreskjema og gjennomføring

Spørreskjema kan være et godt verktøy for å nå ut til mange, samtidig som det krever lite ressurser for å gjennomføre det. Den praktiske gjennomføringen tilrettelegges ute på skolene, noe som sikrer en høy svarprosent all den tid ungdomskolen er obligatorisk. Dersom man sitter plassert på en måte som gjør svarene synlige for medelever, kan det tenkes at noen velger å bevisst eller ubevisst å svare feil, basert på hva som er sosialt akseptabelt. For mine variabler er dette kanskje mest relevant for spørsmålene om regelbryting. Noen kan oppleve det skamfullt å ha brutt regler, mens andre kan føle behov for å tøffe seg, noe som kan gi en under- eller overrapportering. En ytterligere feilkilde som påvirke resultatene kan være at det er vanskelig å huske tilbake de siste 12 månedene, og avgjøre hvor ofte man eventuelt har brutt aktuell regel. Det er samtidig verdt å nevne, at antall svaralternativer for spørsmålene om foreldrekjennskap og støtte fra foreldre er færre enn fem, noe som er anbefalt av Johannessen et al. (2010) som et minimum. Det gis ikke rom for å svare at man ikke vet, noe om kan føre til at de svarer vilkårlig eller hopper over spørsmålet.

Spørsmålsformulering

Ungdataundersøkelsen baserer seg på ungdommens egne svar, hvor både spørsmålenes utforming og svaralternativer medfører usikkerhet om det fanger opp det vi ønsker å måle. Forstår vi spørsmålene på samme måte? Dette handler om den indre validiteten. Hvert tredje år gjennomgår og evaluerer ungdom og fagmiljøene ungdataundersøkelsen, noe som øker sannsynligheten for at spørsmålene får lik betydning for både ungdom og voksne. Spørsmålene om de ulike regelbrytende aktivitetene er ganske konkrete å forholde seg til, med unntak av skulk. Her kan måten en regner fravær påvirke hvilket nivå en svarer. Telles en hel dag som en gang, eller teller de antall timer man ikke møter til den dagen. Spørsmålene og svaralternativene, som er utgangspunkt for foreldrekjennskap og støtte fra foreldre kan ha ulik betydning og nyanser for utvalget. Dette kan påvirke svarene, som kan føre til at vi tolker resultatene med en annen forståelse.

Svarprosent, frafall og generaliserbarhet

Utvalget besto av ungdomsskoleelever fra hele landet og fra alle samfunnslag. Det ses en jevn spredning i både alder og kjønn, noe som representerer populasjonen godt. Det er 4263 elever som ikke har oppgitt kjønn. I ungdomsundersøkelsen er det bare to valg under spørsmål om kjønn, gutt eller jente. Dette er en svakhet med denne variabelen, da det er mennesker som ikke identifiserer seg som sitt biologiske kjønn, eller som non-binære (statistisk sentralbyrå, 2021). Vi vet ikke noe om bakgrunnen for at ungdommene har valgt å ikke besvare dette spørsmålet, og kan i så måte ikke gjøre antagelser på deres vegne. Samtidig samsvarer mine resultater, med andre studier på feltet, som viser en sammenheng mellom foreldrekjennskap og regelbryting, samt støtte fra foreldre og regelbryting.

Det at 87% av ungdomsskoleelevene har svart på ungdomsundersøkelsen for årene 2017-2019, vil jeg kunne si at gir gode betingelser for å bedømme at den ytre validiteten som ivaretatt (Bakken (2019)). For å øke den ytre validiteten ytterligere hadde det vært ønskelig med en svarprosent på 100%, noe som ikke er realistisk i all den grad en forholder seg til mennesker (Skog, 2004). Bakken (2019) vurderer at det hovedsakelig er fravær som er årsaken til manglende deltagelse. Både sykdom, skolevegring og skulk er årsaker til fravær i skolen, og hvis skolen ikke tilrettelegger for at disse kan ta undersøkelsen på et senere tidspunkt eller på alternativ måte vil vi miste svar fra disse. For min studie er dette frafallet viktig å ha i bakhodet, da en av de målte faktorene i «regelbrytende atferd» er skoleskulk. Hvis det er mange ungdom som skulker den dagen undersøkelsen vil det kunne gi skjevhet i utvalget, og samtidig medføre en for lav prosentandel som er involvert i regelbryting. Man kan undres om resultatene hadde blitt noe annerledes hvis resterende 13% hadde svart.

6 Konklusjon

Gjennom denne oppgaven ble det satt fokus på regelbryting hos ungdom, og hvilken betydning foreldrekjennskap og støtte fra foreldre har for denne utviklingen. Følgende problemstilling ble presentert; *Hvilken betydning har foreldrekjennskap og opplevd støtte for ungdoms regelbryting?* For å svare ut problemstillingen ble det utarbeidet tre forskningsspørsmål. Det første spørsmålet tok sikte på å undersøke utbredelsen av regelbryting, og hvordan kjønn, alder og sosioøkonomisk status fordelte seg på regelbryting. Det andre forskningsspørsmålet handlet om man kunne se noen sammenheng mellom foreldrekjennskap og regelbryting. Siste spørsmål omhandlet sammenhengen mellom støtte fra foreldre og regelbryting.

Funnene antyder at det er en sammenheng mellom foreldrekjennskap, støtte fra foreldre og regelbryting hos ungdom ut fra resultatene i oppgaven. Flere av funnene støttes av tidligere forskning som ser på nevnte sammenhenger. Totalt sett viser resultatene at relasjon med foreldre kan ha betydning, for ungdom når de står ovenfor et valg om å bryte regler eller ikke. Foreldre som har liten oversikt, og ikke oppleves som støttende utgjør en risiko for at ungdom involverer seg i mye regelbryting. Selv om ungdom flest ikke er involvert i mye regelbryting, er funnene relevante for instanser som personer som jobber med forebyggende mot ungdomsgruppen og deres foreldre.

7 Litteraturliste

- Adams, M. & Coltrane, S. (2005). Boys and men in families. *Handbook on studies on men and masculinities*, 230-248.
- Agnew, R., Matthews, S. K., Bucher, J., Welcher, A. N. & Keyes, C. (2008). *Socioeconomic Status, Economic Problems, and Delinquency* [159-181]. [Thousand Oaks, Calif.] :.
- Ainsworth, M. S. (1979). Infant–mother attachment. *American Psychologist*, 34(10), 932.
- Ainsworth, M. S. (1989). Attachments beyond infancy. *American Psychologist*, 44(4), 709.
- Allen, J. P., Marsh, P., McFarland, C., McElhaney, K. B., Land, D. J., Jodl, K. M. & Peck, S. (2002). Attachment and autonomy as predictors of the development of social skills and delinquency during midadolescence. *Journal of consulting and clinical psychology*, 70(1), 56.
- Almquist, Y., Kwart, S. & Brännström, L. (2019). *A practical guide to quantitative methods with SPSS*.
- Andersen, P. L. & Dæhlen, M. (2017). *Sosiale relasjoner i ungdomstida; Identifisering og beskrivelse av ungdom med svake relasjoner til foreldre, skole og venner* (NOVA Rapport 8/2017). v. o. a. Norsk institutt for forskning om oppvekst. <https://oda.oslomet.no/oda-xmlui/bitstream/handle/20.500.12199/5114/NOVA-Rapport-8-17-Sosiale-relasjoner-i-ungdomstida-web-versjon.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Andershed, H. & Andershed, A.-K. (2007). *Normbrytende atferd hos barn - Hva sier forskningen?* Gyldendal forlag.
- Arnett, J. J. (2007). Suffering, selfish, slackers? Myths and reality about emerging adults. *Journal of Youth and Adolescence*, 36(1), 23-29.
- Aune, T., Juul, E. M. L., Beidel, D. C., Nordahl, H. M. & Dvorak, R. D. (2021). Mitigating adolescent social anxiety symptoms: the effects of social support and social self-efficacy in findings from the Young-HUNT 3 study. *European Child & Adolescent Psychiatry*, 30(3), 441-449. <https://doi.org/10.1007/s00787-020-01529-0>
- Backe-Hansen, E. & Wichstrøm, L. (2007). Eksternaliserende vansker. I L. Wichstrøm & I. L. Kvaem (Red.), *Ung i Norge : psykososiale utfordringer* (s. 119-126). Cappelen akademisk forl.
- Bakken, A. (2018). *Ungdata 2020 - Nasjonale resultater* (NOVA Rapport 16/20). NOVA. v. o. a. Norsk institutt for forskning om oppvekst. <https://oda.oslomet.no/oda-xmlui/handle/20.500.12199/6415>
- Bakken, A. (2019). Ungdata. Nasjonale resultater 2019. NOVA Rapport 9/19 [Ungdata. National Results 2019, NOVA Report 9/19]. I. NOVA, Oslomet Oslo.
- Bakken, A. (2021). *Ungdata 2021. Nasjonale resultater* [Report](64, Issue. NOVA. <https://oda.oslomet.no/oda-xmlui/handle/11250/2767874>
- Bakken, A., Frøyland, L. R. & Sletten, M. A. (2016). *Sosiale forskjeller i unges liv. Hva sier Ungdata-undersøkelsene?* Oslo Metropolitan University - OsloMet: NOVA.
- Banovicinova, A., Levicka, J. & Veres, M. (2014). The impact of poverty on the family system functioning. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 132, 148-153.
- Barnes, G. M. & Farrell, M. P. (1992). Parental support and control as predictors of adolescent drinking, delinquency, and related problem behaviors. *Journal of Marriage and the Family*, 763-776.
- Barrera, M. (1986). Distinctions between social support concepts, measures, and models. *American journal of community psychology*, 14(4), 413-445.
- Bartholomew, K. & Horowitz, L. M. (1991). Attachment styles among young adults: a test of a four-category model. *Journal of personality and social psychology*, 61(2), 226.

- Baudat, S., Van Petegem, S., Antonietti, J.-P. & Zimmermann, G. (2020). Parental solicitation and adolescents' information management: The moderating role of autonomy-supportive parenting. *Journal of Child and Family Studies*, 29(2), 426-441.
- Bendixen, M. & Olweus, D. (1999). Measurement of antisocial behaviour in early adolescence and adolescence: psychometric properties and substantive findings. *Criminal Behaviour and Mental Health*, 9(4), 323-354.
<https://doi.org/https://doi.org/10.1002/cbm.330>
- Berg, R., Johansen, T. B., Jacobsen Jardim, P. S., Forsetlund, L. & Nguyen, H. L. (2020). Tiltak for barn og unge med atferdsvansker eller som har begått kriminelle handlinger: en oversikt over systematiske oversikter.
- Bjørnanger, A. D. (2021, 22 juni). Politiet: Mindreårige kjøper og selger sex på nett. *NRK.no*.
<https://www.nrk.no/sorlandet/politiet -mindrearige-selger-sex-pa-nett-1.15545347>
- Blum, R. W., Astone, N. M., Decker, M. R. & Mouli, V. C. (2014). A conceptual framework for early adolescence: a platform for research. *Int J Adolesc Med Health*, 26(3), 321-331. <https://doi.org/10.1515/ijamh-2013-0327>
- Boggs, S. R., Eyberg, S. & Reynolds, L. A. (1990). Concurrent validity of the Eyberg child behavior inventory. *Journal of Clinical Child Psychology*, 19(1), 75-78.
- Bowlby, J. (1969). Attachment and loss: volume I: attachment. I *Attachment and Loss: Volume I: Attachment* (s. 1-401). London: The Hogarth Press and the Institute of Psycho-Analysis.
- Bowlby, J. (1973). Attachment and loss: Volume II: Separation, anxiety and anger. I *Attachment and loss: Volume II: Separation, anxiety and anger* (s. 1-429). London: The Hogarth press and the institute of psycho-analysis.
- Brown, L. S. & Wright, J. (2001). Attachment theory in adolescence and its relevance to developmental psychopathology. *Clinical Psychology & Psychotherapy*, 8(1), 15-32.
<https://doi.org/10.1002/cpp.274>
- Bu, F. (2019, 25 januar). Ungdom fra hele Østlandet planlegger masseslagsmål. *Tv2.no*.
<https://www.tv2.no/a/10367070>
- Burt, S. A. (2012). How do we optimally conceptualize the heterogeneity within antisocial behavior? An argument for aggressive versus non-aggressive behavioral dimensions. *Clinical Psychology Review*, 32(4), 263-279.
- Bøe, T. (2015). Sosioøkonomisk status og barn og unges psykologiske utvikling: Familiestressmodellen og familieinvesteringsperspektivet.
- Bøe, T., Sivertsen, B., Heiervang, E., Goodman, R., Lundervold, A. J. & Hysing, M. (2014). Socioeconomic Status and Child Mental Health: The Role of Parental Emotional Well-Being and Parenting Practices. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 42(5), 705-715. <https://doi.org/10.1007/s10802-013-9818-9>
- Bøe, T., Øverland, S., Lundervold, A. J. & Hysing, M. (2012). Socioeconomic status and children's mental health: results from the Bergen Child Study. *Social Psychiatry and Psychiatric Epidemiology*, 47(10), 1557-1566. <https://doi.org/10.1007/s00127-011-0462-9>
- Christie, N. (1982). *Hvor tett et samfunn?* (2. rev. utg. utg.). Universitetsforl.
- Christie, N. (2022). Kriminalitet finnes ikke.
<https://www.morgenbladet.no/ideer/debatt/2009/10/16/kriminalitet-finnes-ikke/>
- Costello, B. J. & Laub, J. H. (2020). Social control theory: The legacy of Travis Hirschi's causes of delinquency. *Annual Review of Criminology*, 3(1), 21-41.
- Cutrín, O., Gómez-Fraguela, J. A. & Sobral, J. (2017). *Two Faces of Parental Support: Risk and Protection for Antisocial Youth Depending on Parental Knowledge* [296-305]. [New York, N.Y.] :

- Cutrín, O., Maneiro, L., Chowdhury, Y., Kulis, S. S., Marsiglia, F. F. & Gómez Fraguera, J. A. (2021). Longitudinal associations between parental support and parental knowledge on behavioral and emotional problems in adolescents. *Journal of Youth and Adolescence*, 1-12.
- De Haan, A., Prinzie, P. & Deković, M. (2012). Change and reciprocity in adolescent aggressive and rule-breaking behaviors and parental support and dysfunctional discipline. *Development and Psychopathology*, 24, 301-315.
<https://doi.org/10.1017/S0954579411000848>
- De Kemp, R. A., Scholte, R. H., Overbeek, G. & Engels, R. C. (2006). Early adolescent delinquency: The role of parents and best friends. *Criminal Justice and Behavior*, 33(4), 488-510.
- Den nasjonale forskningsetiske komité for samfunnsvitenskap og humaniora. (2021). *Uttalelse om passivt samtykke i Ungdata (2021/121)*. De nasjonale forskningsetiske komiteene. Hentet 17.09 fra <https://www.forskningsetikk.no/om-oss/komiteer-og-utvalg/nesh/uttalelser/uttalelse-om-passivt-samtykke-i-ungdata/>
- Dishion, T. J. & McMahon, R. J. (1998). Parental monitoring and the prevention of child and adolescent problem behavior: A conceptual and empirical formulation. *Clinical child and family psychology review*, 1(1), 61-75.
- Eikemo, T. A. & Clausen, T. H. (2012). *Kvantitativ analyse med SPSS*.
- Ellefsen, A. U. (2021, 11.01.2021). Ungdommer kaster seg mot TV-skjermer med hodet først. *NRK.no*. <https://www.nrk.no/vestfoldogtelemark/ungdommer-kaster-seg-mot-tv-skjermer-med-hodet-forst-1.15323624>
- Enzmann, D., Marshall, I. H., Killias, M., Junger-Tas, J., Stekete, M. & Gruszczynska, B. (2010). Self-reported youth delinquency in Europe and beyond: First results of the Second International Self-Report Delinquency Study in the context of police and victimization data. *European Journal of Criminology*, 7(2), 159-183.
- Evjen, A. F., Solås, S. V., Fredriksen, R., Ognedal, A. & Strømbeck, S. M. (2021, 05.11.2021). Barn arrangerer brutale slåsskamper og begår hærværk: - Det har blitt et tøft miljø. *NRK.no*. <https://www.nrk.no/osloogviken/barneskoleelever-involvert-i-voldsepisoder-og-begar-haerverk-i-halden-1.15716240>
- Farrell, G., Tilley, N. & Tseloni, A. (2014). Why the Crime Drop? *Crime and Justice*, 43, 421-490.
- Fernandez, A., Loukas, A. & Pasch, K. E. (2021). Child disclosure, parental solicitation, and adjustment problems: Parental support as a mediator. *Child Psychiatry & Human Development*, 52(3), 430-438.
- Fletcher, A. C., Steinberg, L. & Williams-Wheeler, M. (2004). Parental influences on adolescent problem behavior: Revisiting Stattin and Kerr. *Child Development*, 75(3), 781-796.
- Forskningsetikkloven. (2017). *Lov om organisering av forskningsetisk arbeid (LOV-2017-04-28-23)*. Lovdata. <https://lovdata.no/pro/NL/lov/2017-04-28-23>
- Frøyland, L. R. (2017). *Ungdata - Lokale ungdomsundersøkelser Dokumentasjon av variablene i spørreskjemaet*. NOVA.
- Frøyland, L. R. (2021). Problematferd–avvik eller vanlig ungdomsliv? I G. Ødegård & W. Pedersen (Red.), *UNGDOMMEN* (s. 275-291). Cappelen Damm Akademisk. Lisens: CC BY-ND 4.0
- Furman, W. & Buhrmester, D. (1992). Age and sex differences in perceptions of networks of personal relationships. *Child Development*, 63(1), 103-115.
- Hart, S. & Schwartz, R. (2009). *Fra interaksjon til relasjon : tilknytning hos Winnicott, Bowlby, Stern, Schore og Fonagy*. Gyldendal akademisk.

- Henriksen, M., Skrove, M., Hoftun, G. B., Lydersen, S., Stover, C., Kalvin, C. B. & Sukhodolsky, D. G. (2022). Sex Differences and Similarities in Risk Factors of Physical Aggression in Adolescence. *Journal of Child and Family Studies*, 1-15.
- Hirschi, T. (1969). *Causes of delinquency*. Berkeley, CA: Univer. I. of California Press.
- Hoeve, M., Dubas, J. S., Eichelsheim, V. I., Van der Laan, P. H., Smeenk, W. & Gerris, J. R. (2009). The relationship between parenting and delinquency: A meta-analysis. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 37(6), 749-775.
- Hoeve, M., Stams, G. J., van der Put, C. E., Dubas, J. S., van der Laan, P. H. & Gerris, J. R. (2012). A meta-analysis of attachment to parents and delinquency. *J Abnorm Child Psychol*, 40(5), 771-785. <https://doi.org/10.1007/s10802-011-9608-1>
- Jacobsen, S. E., Andersen, P. L., Nordø, Å. D., Sletten, M. A. & Arnesen, D. (2021). Sosial ulikhet i barn og unges deltakelse i organiserte fritidsaktiviteter. *Rapport fra Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor*.
- Johannessen, A., Tufte, P. A. & Christoffersen, L. (2010). *Introduksjon til samfunnsvitenskapelig metode* (Bd. 4). Abstrakt Oslo.
- Junger-Tas, J., Ribeaud, D. & Cruyff, M. J. (2004). Juvenile delinquency and gender. *European Journal of Criminology*, 1(3), 333-375.
- Keijsers, L., Branje, S. J. T., Vandervalk, I. E. & Meeus, W. (2010). Reciprocal Effects Between Parental Solicitation, Parental Control, Adolescent Disclosure, and Adolescent Delinquency. *Journal of Research on Adolescence*, 20(1), 88-113. <https://doi.org/10.1111/j.1532-7795.2009.00631.x>
- Keijsers, L., Frijns, T., Branje, S. J. & Meeus, W. (2009). Developmental links of adolescent disclosure, parental solicitation, and control with delinquency: moderation by parental support. *Developmental Psychology*, 45(5), 1314.
- Kerr, M. & Stattin, H. (2000). What parents know, how they know it, and several forms of adolescent adjustment: Further support for a reinterpretation of monitoring. *Developmental Psychology*, 36(3), 366-380. <https://doi.org/10.1037/0012-1649.36.3.366>
- Knaappila, N., Marttunen, M., Fröjd, S., Lindberg, N. & Kaltiala-Heino, R. (2019). Changes in delinquency according to socioeconomic status among Finnish adolescents from 2000 to 2015. *Scandinavian journal of child and adolescent psychiatry and psychology*, 7, 52.
- Krumsvik, R. J. (2019). Gutter er gutter. *Nytt Norsk Tidsskrift*, 36(2), 115-132. <https://doi.org/10.18261/issn.1504-3053-2019-02-03>
- Kvello, Ø. (2015). *Barn i risiko : skadelige omsorgssituasjoner* (2. utg. utg.). Gyldendal akademisk.
- Laible, D. J., Carlo, G. & Roesch, S. C. (2004). Pathways to self-esteem in late adolescence: The role of parent and peer attachment, empathy, and social behaviours. *Journal of Adolescence*, 27(6), 703-716.
- Laird, R. D. & Marrero, M. D. (2010). Information management and behavior problems: Is concealing misbehavior necessarily a sign of trouble? *Journal of Adolescence*, 33(2), 297-308.
- Laird, R. D., Pettit, G. S., Bates, J. E. & Dodge, K. A. (2003). Parents' Monitoring-Relevant Knowledge and Adolescents' Delinquent Behavior: Evidence of Correlated Developmental Changes and Reciprocal Influences. *Child Development*, 74(3), 752-768. <https://doi.org/https://doi.org/10.1111/1467-8624.00566>
- Lilly, J. R., Cullen, F. T. & Ball, R. A. (2011). The complexity of control: Hirschi's two theories and beyond. *Criminological theory: Context and consequences*, 109-138.
- Main, M. & Solomon, J. (1986). Discovery of an insecure-disorganized/disoriented attachment pattern.

- Majid, S. (2021). Ungdomsvolden: Hvor er mor og far? <https://www.vg.no/i/k6BQma>
- Moffitt, T. E. (1993). Adolescence-limited and life-course-persistent antisocial behavior: A developmental taxonomy. *Psychological Review*, 100(4), 674-701. <https://doi.org/10.1037/0033-295X.100.4.674>
- Moland, A. & Gabrielsen, E. C. (2017, 16 september). Kraftig økning av antall anmeldte barnevoldtektekter. *NRK.no*. <https://www.nrk.no/dokumentar/kraftig-okning-i-antall-anmeldte-barnevoldtektekter-1.13688941>
- Murray, J. & Farrington, D. P. (2010). Risk Factors for Conduct Disorder and Delinquency: Key Findings from Longitudinal Studies. *The Canadian Journal of Psychiatry*, 55(10), 633-642. <https://doi.org/10.1177/070674371005501003>
- Nagel, A.-H. (2016). Om vitenskapelig redelighet og dens fremme. I V. Enebakk, A.-H. Nagel, B. Hofmann, B. Solberg, C. J. Haug, H. Irgens-Jensen, J. C. Hølen, O.-A. Rognstad, R. Nydal & R. Kalleberg (Red.), *Vitenskapelig (u) redelighet*. Cappelen Damm Akademisk/NOASP (Nordic Open Access Scholarly Publishing). <https://press.nordicopenaccess.no/index.php/noasp/catalog/download/8/27/90-1?inline=1>
- Nilsson, E.-L. (2016). Parents' Monitoring-Relevant Knowledge, Involvement with Deviant Peers and Substance Use: Time-Variant and Long Term Associations among Adolescents Aged 12-17. *Int'l J. Soc. Sci. Stud.*, 4, 91.
- Nordahl, T. & Manger, T. (2005). *Atferdsproblemer blant barn og unge*. Fagbokforl.
- Ogden, T. (2009). *Sosial kompetanse og problematferd i skolen* (2. utg. utg.). Gyldendal akademisk.
- Olsson, H., Sörensen, S. & Bureid, G. (2003). *Forskningsprosessen : kvalitative og kvantitative perspektiver*. Gyldendal akademisk.
- Padilla-Walker, L. M. & Son, D. (2019). Longitudinal associations among routine disclosure, the parent–child relationship, and adolescents’ prosocial and delinquent behaviors. *Journal of Social and Personal Relationships*, 36(6), 1853-1871.
- Patterson, G. R., Dishion, T. J. & Yoerger, K. (2000). Adolescent Growth in New Forms of Problem Behavior: Macro- and Micro-Peer Dynamics. *Prevention Science*, 1(1), 3-13. <https://doi.org/10.1023/A:1010019915400>
- Pinquart, M. (2017). Associations of parenting dimensions and styles with externalizing problems of children and adolescents: An updated meta-analysis. *Developmental Psychology*, 53(5), 873.
- Politidirektoratet. (2022). *Analyse av barne- og ungdomskriminaliteten i Norge - Rapport basert på registrert kriminalitet fra 2010-2014*. <https://www.politiet.no/globalassets/04-aktuelt-tall-og-fakta/barne--og-ungdomskriminalitet/analyse-av-barne--og-ungdomskriminaliteten-i-norge>
- Ringdal, K. (2018). *Enhet og mangfold : samfunnsvitenskapelig forskning og kvantitativ metode* (4. utg. utg.). Fagbokforl.
- Rivers, A. S. & Sanford, K. (2020). When we say “perceived support,” what do we mean? Contexts and components of support among people with serious medical conditions. *Journal of Social and Personal Relationships*, 37(10-11), 2758-2778. <https://doi.org/10.1177/0265407520937350>
- Rustad, E. & Samdal, O. (2009). Hvilken betydning har støtte fra foreldre, venner og lærere for norske 15-åringers livstilfredshet? *Sykepleien Forskning*, 4, 90-99. <https://doi.org/10.4220/sykepleienf.2009.0052>
- Scheuerman, H. L., Grosholz, J. M. & Thaxton, S. (2019). *Reexamining the link between parental knowledge and delinquency: unpacking the influence of adolescents’ and their parents’ perceptions* [703-721]. [London] :

- Scott, S., Briskman, J., Woolgar, M., Humayun, S. & O'Connor, T. G. (2011). Attachment in adolescence: overlap with parenting and unique prediction of behavioural adjustment. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 52(10), 1052-1062.
<https://doi.org/https://doi.org/10.1111/j.1469-7610.2011.02453.x>
- Skog, O.-J. (2004). *Å forklare sosiale fenomener: en regresjonsbasert tilnærming*. Gyldendal akademisk.
- Sletten, M. A. (2015). Psykiske plager blant ungdom: sosiale forskjeller og historien om de flinke pikene.
- Sorbring, E., Gurdal, S. & Rothenberg, W. A. (2021). Four domains of parenting in Sweden. *Parenting Across Cultures From Childhood to Adolescence: Development in Nine Countries*. Edited by Jennifer E. Lansford, W. Andrew Rothenberg and Marc H. Bornstein. London: Routledge, 152-171.
- St. Meld 34. (2020-2021). *Sammen mot barne-, ungdoms- og gjengkriminalitet*. J.-o. beredskapsdepartementet. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld.-st.-34-20202021/id2857691/?ch=1>
- statistisk sentralbyrå. (2021). Kjønn, identitet og seksualitet i kvantitative spørreundersøkelser. <https://www.ssb.no/sosiale-forhold-og-kriminalitet/levekår/artikler/kjonn-identitet-og-seksualitet-i-kvantitative-sporreundersokelser>
- Steinberg, L. (2004). Risk taking in adolescence: what changes, and why? *Annals of the New York Academy of Sciences*, 1021(1), 51-58.
- Steinberg, L. (2005). Cognitive and affective development in adolescence. *Trends in Cognitive Sciences*, 9(2), 69-74.
<https://doi.org/https://doi.org/10.1016/j.tics.2004.12.005>
- Storvoll, E. E., Wichstrøm, L. & Pape, H. (2003). Gender differences in the association between conduct problems and other problems among adolescents. *Journal of Scandinavian Studies in Criminology and Crime Prevention*, 3(2), 194-209.
<https://doi.org/10.1080/14043850310010794>
- Thornquist, E. (2018). *Vitenskapsfilosofi og vitenskapsteori : for helsefag* (2. utg. utg.). Fagbokforl.
- Thrane, C. (2018). *Kvantitativ metode : en praktisk tilnærming*. Cappelen Damm akademisk.
- Toreid, H. E. & Sveaas, K. K. (2021). Psykisk helse: Barn og unge trenger trygghet og støtte fra voksne. *Sykepleien*, 109(87049), 87049.
- Torres, M. A. N. (2021, 21.06.2021). Politiets melding til foreldre:- Dette er sterk kost. Antagelig sjokkerende å lese. *nettavisen.no*.
<https://www.nettavisen.no/nyheter/politiets-melding-til-foreldre-dette-er-sterk-kost-antagelig-sjokkerende-a-lese/s/12-95-3424144614>
- van der Laan, A. M., Rokven, J., Weijters, G. & Beerthuisen, M. G. (2021). The drop in juvenile delinquency in the Netherlands: Changes in exposure to risk and protection. *Justice quarterly*, 38(3), 433-453.
- Vangelisti, A. L. (2009). Challenges in conceptualizing social support. *Journal of Social and Personal Relationships*, 26(1), 39-51.
- Vaughan, E. P., Speck, J. S., Frick, P. J., Robertson, E. L., Ray, J. V., Thornton, L. C., Wall Myers, T. D., Steinberg, L. & Cauffman, E. (2022). Longitudinal associations of parental monitoring and delinquent peer affiliation: The potential influence of parental solicitation and monitoring rules. *Journal of Adolescence*.
- Von Tetzchner, S. (2012). *Utviklingspsykologi* (2. utg.). Oslo: Gyldendal akademisk.
- Walters, G. D. (2018). Unsupervised routine activities as a mediator of the parental knowledge–delinquency relationship. *Justice quarterly*, 35(5), 871-894.

- Wight, R., Botticello, A. & Aneshensel, C. (2006). Socioeconomic Context, Social Support, and Adolescent Mental Health: A Multilevel Investigation. *Journal of Youth and Adolescence*, 35, 109-120. <https://doi.org/10.1007/s10964-005-9009-2>
- Wiik, B. F. (2021, 08.10.2021). Ber foreldre hente hjem ungdommene sine umiddelbart: - Opptrer sjikanerende og truende. *Nidaros.no*. <https://www.nidaros.no/ber-foreldre-hente-hjem-ungdommene-sine-umiddelbart-opptrer-sjikanerende-og-truende/s/5-113-244493>
- Willoughby, T. & Hamza, C. A. (2011). A longitudinal examination of the bidirectional associations among perceived parenting behaviors, adolescent disclosure and problem behavior across the high school years. *Journal of Youth and Adolescence*, 40(4), 463-478.
- Wright, B. R. E., Caspi, A., Moffitt, T. E., Miech, R. A. & Silva, P. A. (1999). Reconsidering the relationship between SES and delinquency: Causation but not correlation. *Criminology*, 37(1), 175-194.
- Øia, T. (2013). *Ungdom, rus og marginalisering*. Cappelen Damm akademisk.
- Aase, H., Lønnum, K., Sørli, M.-A., Hagen, K. A., Gustavson, K. & Utegarden, I.-H. (2020). *Barn, unge og kriminalitet. Hvordan forhindre at barn og unge kommer inn i eller fortsetter med en kriminell løpebane? Oppsummering og vurdering av virksomme tiltak, behandling og organisering*. (Rapport 2020, Issue. Folkehelseinstituttet. <https://www.fhi.no/contentassets/9edd82a6bff54e488870e612131bb242/barn-unge-og-kriminalitet-2020.pdf>

INFORMATION IN ENGLISH ON NEXT PAGE

Avtale om tilgang til data

Du gis herved tillatelse til å benytte nevnte data til *mastergradsarbeid* i prosjektet “*I hvilken grad er det sammenheng mellom regelbrytende atferd hos ungdom og deres relasjon mellom foreldre og venner?*”, som beskrevet i bestillingsnummer 774. Tilgang på data fås først når vedlagte avtale har blitt signert.

Som bruker forplikter du deg til:

1. Kun å bruke dataene til det prosjektet som er beskrevet i søknaden.
Dersom du ønsker å bruke dataene til annet formål, må det søkes om ny tilgang.
2. Ikke å gi andre personer tilgang til dataene du disponerer.
Dersom andre assisterer deg i bruken av data, må de også underskrive avtale.
3. Å slette datafilen(e) innen endt prosjekt *eller senest 11. oktober 2023*
4. Å ikke gjøre forsøk på å identifisere individer i datasettet.
Dersom et individ skulle bli identifisert er du forpliktet til å kontakte NSD.
5. Å referere til produsent og distributør av dataene.

Jeg er kjent med at forskeres taushetsplikt er regulert i forvaltningslovens § 13e. Jeg er videre kjent med at forsettlig eller uaktsomt brudd på taushetsplikten, eller medvirkning til dette, kan straffes med bøter eller fengsel.

Data omfattet av avtalen

- Local Youth Surveys, 2010-2019 [<https://doi.org/10.18712/nsd-nsd2711-v1>]

Dokumentet er signert digitalt av:
• HELENE SKYBAK, 13.10.2021

Forseglet av

Posten Norge

INFORMATION IN ENGLISH

User Agreement for Data Access

You are hereby granted access to use the mentioned dataset in the project “*I hvilken grad er det sammenheng mellom regelbrytende atferd hos ungdom og deres relasjon mellom foreldre og venner?*”, as described in order number 774.

Access to the data will be granted once the enclosed agreement has been signed.

As a user, you commit yourself to:

1. Only use the data for the project described in the application.
If you want to use the data for another purpose, you must send a new application.
2. Not give others access to the dataset.
If others assist you in the use of the data, they too must sign an agreement.
3. Delete the data file(s), or to apply for an extended deadline for data deletion after the projects ends, or at the latest by *October 11, 2023*
4. Not attempt to identify any individuals in the dataset.
If you were to identify an individual you must notify NSD.
5. Cite the producer and distributor of the data.

I am aware that researchers duty of secrecy is regulated by the Public Administration Act § 13e. I am also aware that an intentional or negligent breach of the duty of secrecy, or complicity in this, can be punished by fines or imprisonment.

This user agreement concerns the following data

- Local Youth Surveys, 2010-2019 [<https://doi.org/10.18712/nsd-nsd2711-v1>]

Dokumentet er signert digitalt av:

- HELENE SKYBAK, 13.10.2021

Forseglet av

Posten Norge